

Diskurs rodnih uloga u tekstovima hrvatskih kolumnistica

Parmać, Anđela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:751332>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-30**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Anđela Parmać

**DISKURS RODNIH ULOGA U TEKSTOVIMA HRVATSKIH
KOLUMNISTICA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti Zagreb

Diplomski studij novinarstva

**DISKURS RODNIH ULOGA U TEKSTOVIMA HRVATSKIH
KOLUMNISTICA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv prof. dr. sc. Boris Beck

Studentica: Anđela Parmać

Zagreb

rujan, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da sam diplomski rad, Diskurs rodni uloga kod hrvatskih kolumnistica, koji sam predala na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Borisu Becku, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Andela Parmać

Popis skraćenica

JV1 - Jelena Veljača, *Jesu li ti našminkani rokeri u haljinama uopće Hrvati!?*

JV2 - Jelena Veljača, *Da, popustila sam i vježbala matematiku sa svojom prvašicom. Jesam li pogriješila?*

JV3 - Jelena Veljača, *Vaš 'hod za život' s čuđenjem sam gledala sa svog balkona, poslije joge koju smatrate đavoljim plesom*

JV4 - Jelena Veljača, *Ovo je legitimna rečenica kod frajera. Ali mi žene? Mi ne smijemo o tome...*

JV5 - Jelena Veljača, *I ja sam nekako preživjela užas orgijanja tabloidnih medija...*

VR1 – Vedrana Rudan, *Hod zakurac*

VR2 – Vedrana Rudan, *Guzicama do slobode*

VR3 – Vedrana Rudan, *Muzare*

VR4 – Vedrana Rudan, *Pismo nerođenom Anti*

VR5 – Vedrana Rudan, *Biskupi i političari*

JL1 – Jelena Lovrić, *Mahnito retardiranje Hrvatske*

JL2 – Jelena Lovrić, *Kad poštenje postane hrabrost*

JL3 – Jelena Lovrić, *Slaviti ili plakati: Plenkovićeva kisela pobjeda, dovoljna za neželjen brak s Penavom*

JL4 – Jelena Lovrić, *Dragan Primorac pomiratelj Hrvatske? Ništa dalje od istine!*

JL5 – Jelena Lovrić, *Lažeš, Kolinda!*

SD1 – Slavenka Drakulić, *Kolinda ima velike šanse. Jer Hrvatska ne zna bolje*

SD2 – Slavenka Drakulić, *Ako žene ne postoje u jeziku, kao i da uopće ne postoje*

SD3 – Slavenka Drakulić, *Čemu služe slikovnice? Generacijama su bile dio djetinjstva, a danas gube svoju ulogu*

SD4 – Slavenka Drakulić, *O ženama bez vulve*

SD5 – Slavenka Drakulić, *Kako će supruga požeškog župana dalje? Novca nema, a u Požegi ne može naći odvjetnika koji bi je zastupao pro bono*

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ROD I MEDIJI	3
2.1. Rod i rodnost.....	3
2.2. Rodni stereotipi	5
2.3. Rodne uloge.....	6
3. MEDIJI I FEMINISTIČKA KRITIKA	8
3.1. Stil i diskurs	8
3.2. Kolumna kao žanr	10
3.3. Jezik i feministička kritika jezika	11
3.4. Životopisi kolumnistica i pojedinačni stil	13
3.5. Pojedinačni i funkcionalni stil	16
4. ANALIZA SADRŽAJA I STILA KOLUMNISTICA	18
4.1. Vulgarizam i biblizam	18
4.2. Epitet.....	20
4.3. Hiperbola	23
4.4. Eufemizam	25
4.5. Inverzija	27
4.6. Metafora	27
4.7. Personifikacija.....	30
4.8. Ironija	31
4.9. Oksimoron	34
4.10. Retoričko pitanje	35
4.11. Gradacija	39
5. ZAKLJUČAK	42
LITERATURA	45

1. UVOD

Tema ovog rada je diskurs rodnih uloga kod hrvatskih kolumnistica. Ova je tema odabrana zato što je hrvatski moderni kolumnizam nedovoljno zastupljen u akademskim radovima, dok je istodobno i diskurs rodnih uloga iz pera istaknutih hrvatskih kolumnistica gotovo posve neistražen teritorij. Uzimajući u obzir izuzetno značajnu ulogu medija u oblikovanju sustava društvenih vrijednosti, način na koji se rodne uloge predstavljaju i interpretiraju u medijskom diskursu može značajno utjecati i na samo razumijevanje, a i na razvoj društvenih uloga.

Rad donosi analizu tekstova četiriju kolumnistica dugi niz godina prisutnih na domaćoj medijskoj sceni: Jelene Veljače, Vedrane Rudan, Jelene Lovrić i Slavenke Drakulić. Riječ je o autoricama koje kontinuirano objavljuju tjedne kolumne u domaćem dnevnom tisku ili tjednicima. Kako je kolumna specifičan oblik novinarskog izraza koji omogućuje izražavanje osobnih stavova i refleksija na različita društvena pitanja, analiza diskursa ovih tekstova može poslužiti kao lakmus-papir za razumijevanje ključnih problema u sferi rodnih odnosa koje odabrane kolumnistice detektiraju. Motivacija za ovaj rad dijelom proizlazi i iz aktualnog hrvatskog društveno-političkog konteksta u kojem su rodne uloge i identiteti predmet stalnih pregovora, a unutar kojih bi osobito ženski kolumnistički glas mogao imati poseban značaj i dugoročan utjecaj.

U okviru ovog istraživanja fokus je na kolumnističkim tematskim obrascima (abortus, roditeljstvo te napose majčinstvo i očinstvo, obitelj, Crkva, politika, mediji, obrazovanje te nasilje) retoričkim strategijama i diskurzivnim konstrukcijama koji se rabe prilikom artikuliranja rodnih uloga. S obzirom na sveprisutnost i utjecaj kolumni u formiranju javnog mnijenja, važno je analizirati kako se rodne uloge predstavljaju te za kojim stilskim sredstvima kolumnistice posežu, a onda pokušati razumjeti i zašto to čine. Kako bi se nastojalo razumjeti koje ključne poruke o rodnim ulogama odabrane kolumnistice upućuju publikama ukupno je kvalitativnom deskriptivnom metodom analizirano 20 kolumni objavljivanih u periodu od 2014. do 2024. godine odnosno, od svake autorice po pet kolumni posvećenih relevantnim društvenim zbivanjima. Dvije od odabranih kolumni tjedno izlaze u dnevnim novinama *Jutarnji list*, treća u tjedniku *Nacional*, dok se posljednja objavljuje na osobnom blogu autorice.

Budući da kao društveni konstrukt rodne uloge predstavljaju važan aspekt društvenih normi koje zatim oblikuju naše svakodnevne percepcije, a potom i međusobne interakcije, prvi dio rada donosi teorijski okvir koji detaljnije objašnjava: rod i rodnost, rodne stereotipe i rodne uloge. Drugi dio

rada je posvećen ulozi medija u održavanju postojećih rodni uloga. Međutim, u trećem dijelu rada se govori o jeziku, živom organizmu u službi alata neophodne ljudske komunikacije te, nikako manje važno, i zrcalu (samo)spoznaje, a koje uvijek pronade načina opisati bogatstvo i unutarnjih proživljavanja kolumnistica te vibrantnog društvenog života kojemu svjedoče. Četvrti dio otkriva četiri odabrane kolumnistice kroz ključne biografske podatke iz njihova profesionalnog života.

Peti dio rada donosi konkretnu analizu odabranih jezičnih rješenja kolumnistica, no kako bi se moglo pristupiti interpretacijama, analizi prethode definicije stila i definicije odabranih stilskih sredstava.

U posljednjem dijelu se iznose zaključci koji su plod analize ovog rada.

2. ROD I MEDIJI

Kada govorimo o diskursu, riječ je iz jednog gledišta o stilu, tehničkim obilježjima jezika, mehanici te definiranim parametrima, no istovremeno je sve navedeno isprepletano i sa semiotičkim elementima te dubinom značenja kroz gledište kulturnog kapitala, okoline, međuljudskih i međurodnih odnosa. Stoga je već i prije samoga diskursa, materije istraživanja ili kolumni, vrlo važno definirati upravo temeljne pojmove iz kojih oni proizlaze, koji ih oblikuju, kojima su sazdate njihove odrednice, ali od kojih su satkane i same autorice, a onda posljedično i njihov stil, način i agenda pismenog izričaja te ono najvažnije - teme i njihovo štamljenje.

Pojmovi kojima se stoga ovaj rad bavi su rod, rodni stereotipi, rodna ravnopravnost i podjela uloga. No, cilj je objasniti ih, kako u njihovoj nominalnoj definiciji, tako i u okruženju medijskog djelovanja i oblika, te uz primjenu na konkretan sadržaj. Zatim se definira diskurs kao žarišna točka istraživanja, a potom i kolumna kao objekt istraživanja. Važan dio istraživanja je upravo odabir autorica i kolumni, no njega se vrši s obzirom na tematiku kojom se u svojim tekstovima bave, a to je problem neravnopravnosti, rodni nejednakosti te tema bivanja ženom.

Stoga je motivacija za ovo istraživanje identificirati koje autorice se bave kojim temama te koji diskurs koriste kako bi ukazale na nepravilnosti i probleme s kojima se suočavaju, osobno ili kao dio, u Hrvatskoj, nominalno društvene većine. Shodno tomu, navedene se probleme može istraživati proučavanjem društva koje upravo i formira stereotipe, stavove i mišljenja ljudi, a čija neispravna i nepravredna djelovanja ostavljaju problematične posljedice o kojima autorice upravo i pišu u svojim kolumnama.

2.1. Rod i rodnost

S obzirom na to da je polazište većine problema o kojima kolumnistice pišu nejednakost, nepravda ili konkretan problem koji iz istih proizlazi, važan faktor čini podređenost i zapostavljenost žena, koji se direktno stavlja u korelaciju s pojmom roda. Stoga kod autorica Barade i Jelavić pronalazimo definiciju upravo te polazišne točke.

"Rod je kulturno određen i po njemu žene preuzimaju 'ženski' identitet, a muškarci 'muški'. Kroz različita poimanja, objašnjenja i ponašanja pripisana ženskom i muškom rodnom identitetu, oblikuju se razlike između muškaraca i žena. Iako se podjela na ženski i muški rod pojavljuje u svim društvima,

ono što je propisano određenom rodu ipak se tijekom povijesti mijenja s kulturom, ekonomskim odnosima, politikom ili obiteljskim odnosima" (Barada i Jelavić, 2004: 89).

Autorice nadalje ističu i konkretne primjere takvih podjela te dodjeljivanja obilježja. Tako između ostaloga, naglašavaju kako su muškarci i žene jednako empatični, no kako muškarci negiraju svoje emocije, dok ih žene češće iskazuju. Muškarcima pak u rodnom definiranju pripadaju agresivnost, aktivnost te dominantne osobine, dok su žene submisivne. Već i iz ovoga je vidljivo kako rod koji se pripisuje muškarcu ili ženi varira te kako stvara podjelu na rodne uloge te istodobno i dodjelu obilježja ovisno o samom rodu.

Takav zaključak perpetuirao se i iz literature Heffera (2007), koji objašnjava kako je zamjetno da se rodna obilježja kod rodova preklapaju te su neodvojiva i u svojoj biološkoj te društvenoj sferi, no kako oni iz tvorničkih postavki prelaze proces promjene i smještanja iz zadane hijerarhije u kategoriju koja se mijenja te ju obilježava usustavljivanje u nejasne okvire. To nadalje ovisi o aktualnom vremenu, budući da na povijesnoj lenti različiti sustavi, društva, ekonomije i strukture moći na različit način razaraju poimanje sukladnosti istovjetnih obilježja različitih rodova te izmjenjuju i nameću ono što bi trebalo biti simptomatično i zadano određenom rodu (Heffer, 2007: 172). Drugim riječima, oni koji imaju moć, kreiraju rodne uloge onako kako im najviše odgovara da bi zadržali pozicije moći. Kako bi to postigli služe se podjelama prema brojnim socijalnim parametrima. "Rodne uloge su višedimenzionalni koncept i mogu se odnositi na širok spektar obilježja, od stavova i ponašanja vezanih uz rodne uloge do osobina ličnosti vezanih uz rod" (Kovačević, 2019: 26).

Međutim, navedeno postavlja svojevrsan kružni tok koji kreće s nejednakom ulogom muškarca i žene u društvu već od najranije dobi, a što se zatim pretapa u kako različit način, tako i različit stupanj uspješnosti pri procesu socijalizacije, gdje djevojke imaju tzv. blaži stil jer su po društvenoj normi manje asertivne, dok su muškarci upravo oni koji norme i uspostavljaju. Stoga jezik rezerviran za žene njima uskraćuje i pristup moći, budući da je ranije definirano da se ne ističu ili nameću (Lakoff, 1975: 187-190). Nadalje, detektirana se nejednakost pojačava i u izrazu gdje se ženama više zamjeraju psovke, kao i jači pridjevi, o čemu će više riječi biti u odlomku o jeziku.

Nadalje, Ivana Jugović navodi kako se pored ponašanja rodno tipizirani atributi mogu manifestirati i kroz osobine ličnosti, životna uvjerenja, osobne preferencije te stavove. Jugović se osvrće i na perspektivu psihologije ličnosti koja podrazumijeva da se rodne uloge manifestiraju po principu

psiholoških karakteristika omeđenih društveno očekivanim obilježjima femininosti i maskuliniteta. Iz navedene perspektive se femininost najčešće operacionalizira slijedom usvajanja ekspresivnih osobina poput osjetljivosti, osjećajnosti te vedrine, dok za maskulinitet vrijedi posjedovanje osobina neovisnosti i vodstva (Jugović, 2010: 113-135).

2.2. Rodni stereotipi

Navedeni ekspresivni elementi rodni uloga, stoga u velikoj mjeri perpetuiraju i rodne stereotipe, koje su ugradili u svakodnevicu muško - ženskih odnosa, a o kojima je pisala Smiljana Leinert Novosel koja tvrdi kako je to možda i najočitije u ideji da žene skrbe o domu, dok snažni i fizički nadmoćni muškarci imaju prava te su aktivni izvan doma (Leinert-Novosel, 2018: 69-71). Na istom je tragu i idući zaključak: "Tako se primjerice djevojčice uči da budu mirnije i nježne, potiče ih se na igranje s lutkama, čajnim setovima i slično kako bi preuzele ulogu brige za obitelj, dok se dječake uči da budu hrabri, da ne pokazuju emocije, potiče ih se na natjecateljski duh i kompeticiju" (Turk, 2019:15). Upravo zbog takvih nepravilno dodijeljenih uloga, a koje proizlaze iz neispravno definiranog roda, o čijoj definiciji su većinu povijesti odlučivali muškarci, gomilaju se pretpostavke o svakodnevnim obrascima ponašanja i obilježjima rodni grupa, dakle stereotipi.

Rodni stereotipi predstavljaju predrasude, odnosno proizlaze iz onoga što se obično pripisuje nekom spolu. Stereotipi su, dakle, ono što se očekuje od žene ili muškarca u polju obrazovanja, posla, životnog stila, skupa znanja, kulturnih obilježja, ali i obrazaca ponašanja u svakodnevici, obitelji ili čak načinu komunikacije i reakcije. Navedeno je ukorijenjeno u društvene obrasce i poimanje društva te predstavlja novopostavljeni uzus (Ban, 2003). Kako je ranije prikazano kod Barade i Jelavić, konkretno se muškarcima pripisuju muževnost, fizička nadmoć, sposobnosti i vještine fizičke i praktične primjene, poput vožnje ili popravaka, ali i objektivnost, smirenost i slične sastavnice koje ih obilježavaju kao pragmatične, jednostavne, ali i racionalne. S druge strane, za žene se stoga u sklopu stereotipa pretpostavlja da su osjećajne, nježne i tople, stoga su, jasno, vezane uz majčinsku ulogu, dom i obitelj, a iz toga onda proizlazi i da su pasivnija bića od muškaraca. Daju im se i obilježja poput emotivne ekspresije, ishitrenosti i osjećajnosti pa se tako češće povezuju uz histeričnost (Barada i Jelavić, 2004).

Stoga možemo reći da rodni stereotipi opisuju kakvi muškarci i žene jesu, no važno je naglasiti kako je, naravno, riječ o društvenom konstrukt, a ne prirodnome stanju. U društvenoj konstelaciji (i) nematerijalnog naslijeđa s koljena na koljeno, upravo stereotipi utječu i na roditelje koji potom

ostvaruju utjecaj na vlastitu djecu da se formatiraju po tim zadanim principima, a to čine u svakom segmentu života. Kod djece, vrstama igre i igračaka, knjiga, crtanih filmova i ostalim medijima koji potpomažu proces socijalizacije, a kod odraslih prihvaćenim ponašanjem i odnosom prema prijateljima, kolegama i pojedincima iz izvanjskog svijeta, onih pred kojima netko ne može biti apsolutno slobodan i otvoren (Mrnjavac 2023: 10).

2.3. Rodne uloge

Odrastanjem, stereotipe se počinje zamjećivati, no njih se nastavljamo pridržavati jer tvore identitet, smještaju u okolinu te pružaju sigurnost i samopouzdanje u vanjskom svijetu. S druge strane rodne uloge opisuju pojedince ovisno o spolu onakvima kakvi bi trebali biti, a što je rezultat ranije navedenih usvojenih obrazaca ponašanja (Fiske i Stevens, 1993). Dakle, vidljivo je da rodni stereotipi oblikuju, a rodne uloge zadržavaju u tim stečenim oblicima, a što je jasno navedeno i u literaturi kod Barade i Jelavić:

"Osobine rodnih uloga uključuju prikladne načine ponašanja, obveze, set očekivanja i oblike socijalnih odnosa koji se pripisuju pojedinom rodu. Rodne su nam uloge pripisane jer ih ne stječemo, već smo u njih rođeni. Ukoliko se pojedinak/ac ne pridržava naputaka za rodne uloge, postoje društvene sankcije koje mogu varirati od čuđenja i podsmjeha, do otvorenog neprihvatanja te osobe u društvenoj okolini" (Barada i Jelavić, 2004: 90).

Ono što ponajviše utječe na zadavanje navedenih obrazaca je moć. Onaj tko je na poziciji moći, tko odlučuje te tko zadaje zakonske, pravne te društvene norme, kao i one ponašanja, ali i obveza koje predstavljaju konkretizaciju ovisnosti i pripadnosti nekoj ulozi. Uz nadmoć se onda veže i sloboda koja se dokida podređenima.

"Socijalna kontrola tj. regulacija, koja se već tisućljećima sustavno obrađuje, od emocionalno nabijenih zapovijedi i zabrana u jednostavnim zajednicama, preko kategorički postavljenih i transcendentno sankcioniranih religioznih zahtjeva do diferenciranog pluraliteta normativnih sistema u razvijenim društvima, gdje konvencionalna pravila, najrazličitijim vršenjem uhodani uzusi, moralni zakoni, etički principi, pravni propisi, koegzistiraju često u međusobnim odnosima koji nisu do kraja razjašnjeni pa se stoga često bore

međusobno za nadmoć u uplivu na ponašanje ljudi, konfrontiranih ponekad i protuslovnim imperativima" (Kulušić, 2022: 26).

Iz toga se potvrđuje teza autorica iz ranijeg dijela rada da izlazak iz okvira rodnih uloga zaista može bit sankcioniran, mehanizmom zakona, religijskih normi ili intrinzičnih pravila doma i obitelji, kao i socijalnom stigmom i okolinom.

3. MEDIJI I FEMINISTIČKA KRITIKA

Kako je ranije navedeno i mediji sudjeluju u tom usmjeravanju, formatiranju ili dramatičnije rečeno zarobljavanju u ladice rodni uloga utemeljenih na stereotipima koje mogu dodatno perpetuirati. Tako postoje primjere crtanih filmova za djecu u kojima likovi imaju rodne uloge zasnovane na spolu, a serija i filmova u kojima se odrasle ljude izlaže istomu. Ono gdje dolazi do generacijskog preklapanja, poglavito u obitelji, jesu reklamni sadržaji, posebice oni zabavnije prirode, a koji možda i najokrutnije oslikavaju stereotipe i uloge ovisno o spolu.

"...budući da su žene u njima prikazivane na stereotipan način, u ulogama kućanica ili radnica s niskim primanjima i malom kupovnom moći. Žene su uglavnom prikazivane u reklamama za kućanske aparate, sredstva za čišćenje, lijekove i odjeću, a muškarci u reklamama za automobile, putovanja, alkoholna pića, cigarete i banke. Takvim prikazivanjem reklame ostavljaju poruku da je ženi mjesto u kući, u društvu ona ne donosi važne odluke niti obavlja važne poslove, potrebna joj je muška zaštita, a muškarci ju doživljavaju kao seksualni objekt. ... Također, muškarci se češće poistovjećuju s ulogama i identitetima koji su im pripisani u reklamama" (Sever Globan, Plenković i Varga, 2018: 84).

Uzimajući u obzir sve navedeno, iznova je pojam moći predmet razmatranja ovog dijela rada. Budući da su s ulogom muškarca vezane one osobine, pojmovi pa čak i stvari koje društvo dominantno shvaća kvalitetnijima, nije neobično da se muškarac u značajno većoj mjeri poistovjećuje s ulogama dodijeljenima u reklama pa tako i drugim medijima. Nadalje, kako muškarac veću moć pretendira i zadržati, zajedno s ugodnijom pozicijom u društvu koja mu garantira povlašten položaj, sve navedeno se može shvatiti kamenom spoticanja ka ostvarivanju ravnopravnog društva.

3.1. Stil i diskurs

Uzimajući u obzir svrhu ovog diplomskog rada u fokusu je nedvojbeno funkcionalni stil novinarstva i publicistike. Gojević (2009: 23) ovaj stil precizira definirajući ga kao „stil javne komunikacije koji se ostvaruje u govornome i pisanome mediju i njime se služe novinari i publicisti pišući tekstove za dnevne novine, časopise i ostale tiskovine te vodeći emisije na radiju i televiziji“.

Najvažnije funkcije novinarsko-publicističkog stila prema Siliću (2006: 75) su referencijalna i konativna, pri čemu osobito ističe važnost prenošenja i usmjerenja informacija prema primatelju, što se na koncu ostvaruje funkcijom uvjeravanja. Ističući kako je riječ o najsloženijem stilu koji se „približava književnoumjetničkom više nego u ostalim žanrovima”, Gojević (2009: 30) navodi kako istodobno u novinarski jezik prodiru različite jezične pojave iz „razgovornoga, ali i administrativno-poslovnoga funkcionalnog stila”.

Premda se u sadržajnom smislu i novinarstvo i publicistika mogu svrstati u isto područje, kod Silića pronalazimo usporedno razlikovanje između novinarstva i publicistike odnosno, između žurnalističkog i publicističkog stila. Dok "novinarstvo uključuje pisanje i izdavanje dnevnih i periodičnih novina”, za publicistiku navodi kako se „odnosi na tiskane materijale koji obuhvaćaju aktualni kulturni, književni i društveno-politički sadržaj u dnevnim i periodičnim izdanjima, časopisima i zasebnim novinama" (Silić, 2006: 75).

Nadalje Silić (2006: 75-83) rasvjetljuje kako se unutar novinarstva pojavljuju književno – novinarski žanrovi koji čine granično područje između novinarstva i književnosti. Riječ je o žanrovima specifičnih stilskih karakteristika čija je zadaća zadovoljiti opće funkcije novinarskih medija. Kako Silić (1997: 496) navodi „funkcije su novinarstva (novinarskih žanrova kao općih funkcija novinarskih medija) informativna, propagandna, popularizatorska, agitativna, pedagoška i zabavna“. Jezična sredstva kojima se ostvaruje ovaj stil prema Siliću (2006: 75-83) su neutralna i ekspresivna. Dok su neutralna jezična sredstva stilski neobilježena te su uglavnom svojstvena „informativnim, popularizatorskim, prosvjetiteljskim i pedagoškim žanrovima“ poput vijesti, komentara, kronike, recenzije, intervjua, reportaže i ankete, s druge su strane ekspresivna jezična sredstva svojstvena žanrovima koje karakterizira propagandna i zabavna funkcija (npr. kratka priča, humoreska, feljton, pamflet, parodija). Kolumna o kojoj će više riječi biti u nastavku ovog rada, ne pripada ovim podjelama, budući da je riječ o stalnoj novinarskoj rubrici pa ona može imati različita kako stilska, tako i jezična obilježja (Silić 2006: 75-83).

Prema terminološkoj bazi hrvatskog strukovnog nazivlja (Struna, 2024), diskurs se definira kao "skup kulturno strukturiranih jezičnih reprezentacija i obrazaca za stvaranje značenja o nekome aspektu ljudske stvarnosti". Dakle, riječ je o fizičkoj manifestaciji misli proizašlih iz značenja, oblikovanih pomoću nekih obilježja unutar strukturnog okvira stila, medija i sl., a koji uvelike ovisi o kulturnom kapitalu i interpretaciji.

Nadalje, "za razliku od esencijalističkoga shvaćanja jezika kao instrumenta koji oslikava stvarnost, pojam diskursa upućuje na to da je riječ samo o mogućem obliku reprezentacije stvarnosti, ali ne i o konačnoj, nepogrešivoj istini o toj stvarnosti. U širem smislu odnosi se na društvene i kulturne konvencije za stvaranje značenja u danome kontekstu" (Struna, 2024). Iz navedenog je jasno kako je riječ o alatu podložnome interpretativnoj naravi, sklonom diskusiji, intervenciji, izučavanju i promjeni. Riječ je o kompleksnom skupu ispoljenja mišljenja, stavova i činjenica, uobličениh u zadane okvire kroz uporabu stečenih znanja, referenci drugih sudionika znanstvenog toka rada te analize sadržaja individualnoga pristupa. U ovome radu, to će se činiti analizom medijske jedinice kolumne u kojoj će biti detektirani primjeri rodnih uloga, njihovo obrazloženje, ali i stil kojim autorice odnosno kolumnistice to rade. Proučavat će se jezik korišten u tu svrhu, stil pisanja te gradivne jedinice, odnosno stilsko-izražajna sredstva kojima se gradi značenjski dio kolumne.

3.2. Kolumna kao žanr

Kolumnu je odabrana upravo zbog njezine slobode, kako u stilu tako i u interpretaciji, a o tomu je detaljno pisala autorica Žagmešter koja je analizirala sportske kolumne. "Znanost je oslobođena subjektivnosti i nebitnih obilježja sadržaja poruke" (Silić 2006: 43-44). Kad bismo kolumne autora drugog rukavca morali svesti na temeljne odrednice koje ih karakteriziraju, bile bi to objektivnost i lapidarnost. Navedene se karakteristike prepoznaju već i pri samom iščitavanju takvih kolumni, a posebice se ističu kad ih se preklopi, dovede u odnos s kolumnama autora prvoga rukavca pisanja kolumni. Prema tome kolumne bi mogle odgovarati znanstvenome stilu ili su barem pisane jezikom znanstvenoga stila. Stoga na njih primjenjujemo ono što Silić ističe kad piše o znanosti. Modificirana tvrdnja s drugim entitetima na mjestu subjekta i objekta izgledala bi ovako: kolumnist pri stvaranju kolumne mora voditi računa o njezinu sadržaju, predočiti ga kao cjelinu, ali izdvojiti iz njega glavno (bitno) i dati ga u logičkome slijedu. Pritom mora uvažiti činjenicu da i sadržaj svoje kolumne i jezik kojim taj sadržaj ostvaruje prilagodi mogućnostima čitatelja, a da subjektivna sredstva (emocionalno-ekspresivna) iskoristi samo ondje gdje su ona dopuštena" (Žagmešter, 2023: 18).

Kolumnu analiziramo baš zato - jer predstavlja apsolutnu slobodu pismenog izričaja. Prostor je apsolutne slobode i tema, daje mogućnost da do izražaja dođe individualni izričaj i skup znanja i kulturnog kapitala pojedinca koji ga primjenjuje na temu od javnoga dobra. Baš zato je za kvalitetnu i razboritu kolumnu, kompleksnu, a napisanu da ju svatko razumije potrebno vrhunsko

pero, godine rada i bavljenja pisanjem, zahtjeva strpljenje, ali na kraju je talent ono što definira njezinu kvalitetu, jer je ključna sposobnost autora. O tome koliko slobode kolumna daje, možemo ilustrativno kazati kako bismo svi razumjeli težinu kolumne Ante Tomića kada bi jednoga dana, zgrožen nekom pojavom, objavio tek praznu stranicu namjesto svoje kolumne, jer bi njegova uobičajena oštroumnost, a zapravo njezin izostanak, sam po sebi već bio ogledalo njegova stanja duha i razmišljanja, te ujedno bio i komentar, a zašto je tomu tako objašnjava Obradović: „zato što ih glasila povjeravaju osobama poznatima ciljnoj publici, kojima je novinarstvo nešto samo po sebi razumljivo pa misle da ga nije potrebno učiti, a budući da drukčije ne znaju, snalaze se kako zamišljaju da bi trebalo pisati“ (Obradović, 2008: 33).

S obzirom na način definiranja kolumne, dolazimo do prijeporne točke. Naime, u radu će se analizirati i tekstovi autorice Vedrane Rudan, a iako je riječ o kolumnistici, s obzirom na to da je istjerana iz medija u kojima ih je pisala, iste je prilagodila i objavljivala na svome blogu. Iako se radi o drugom medijskom žanru, može ih se smatrati srodnima kolumni budući da ne prate u potpunosti formu bloga, već su stilom i jezikom pisanja gotovo potpuno obrubljene obilježjima kolumne, a tu odluku dodatno potkrepljujemo literaturom.

"Razvojem medija i medijskih platformi, jasno je da dolazi do brisanja granica između pojedinih žanrova, odnosno, rodova. U posljednje vrijeme u Hrvatskoj se, osim etabliranih, pojavilo mnogo kolumnista. Neki od njih pišu za novinske portale, neki djeluju na svojim platformama; Facebook stranicama ili blogovima, no svima im je zajednički naziv 'kolumnista'. Đorđe Obradović zaključuje kako se u većini kolumni koje je analizirao miješaju novinske vrste. Što onda određuje kolumnu i neku osobu kao kolumnista? Znamo da je Rudan dio svoje spisateljske karijere provela pišući kolumne za tjednike i časopise, no, kako je već spomenuto, zbog svojih nekonvencionalnih stavova i osebujnog izražavanja, često su joj otkazivali suradnju. Rudan se zato preselila na svoj blog na kojem tjedno objavljuje svoje tekstove, što je jedna od karakteristika kolumni" (Pentavec, 2019., 15-16). Sada kada smo definirali rigidne termine i sastavnice rada, vrijeme je da prijedemo na fluidne.

3.3. Jezik i feministička kritika jezika

U najširem smislu jezik je ljudska sposobnost komuniciranja posredstvom sustava artikuliranih glasova. U *Rječniku hrvatskog književnog nazivlja* Milivoj Solar pojašnjava:

„Novije teorije zbog toga drže da jezik odgovara kodu u teoriji informacije, pa se jezična komunikacija može zbivati samo zato što poznajemo taj kod i

na temelju njega se možemo sporazumijevati; sve što je jezična tvorevina, pa tako i književno djelo, omogućeno je time, i jedino time što 'znamo jezik'. Tako se jezik shvaća kao znakovni sustav, a književnost se može shvatiti kao poseban znakovni sustav, nadograđen na prvotni 'obični' jezik" (2006: 134-135).

Jezik je sustav koji se sastoji od niza simbola, a od kojih svaki nosi određeno značenje. Simboli se pomoću brojnih jezičnih pravila međusobno povezuju tvoreći određena značenja. Stoga nam jezik omogućuje da uporabom simbola obuhvatimo mnoštvo predmeta koji se mogu, ali i ne moraju nalaziti u našoj okolini, no koji se svojim obilježjima uklapaju u neki koncept. Prema Hržici i Peretić, zahvaljujući ograničenom sustavu "simbola možemo opisati beskrajnu raznolikost svijeta koji nas okružuje te ga na taj način upoznavati i o njemu komunicirati" (Kuvač Kraljević, 2015: 9-11). Kako ne postoji govornik koji u potpunosti raspolaže jezičnim sustavom, tako će tek određena skupina govornika znati određeni dijalekt nekog jezika. Uzimajući u obzir svu složenost i bogatstvo jezičnog sustava, tek „zbroj svih jezičnih znanja svakog govornika određenog jezika čini taj jezik” (Kuvač Kraljević, 2015: 10). Stoga jezik podrazumijeva ukupan zbroj jezičnih znanja i iskustava čitave jezične zajednice, o kojoj jezik istodobno i ovisi, a „svaki pojedinac zahvaća dio jezičnog sustava” (Kuvač Kraljević, 2015: 11), no ne u jednakom opsegu. Budući da jezik čine njegovi govornici, koji su dio svijeta koji se neprestano mijenja, i jezik je izložen stalnim promjenama. „Jezik je dovoljno moćan i prilagodljiv da obuhvati svaku promjenu i ostane najmoćnije ljudsko sredstvo komunikacije i zrcalo spoznaje” (Kuvač Kraljević, 2015: 23).

Pozivajući se upravo na jezik kao ranije navedeno najmoćnije sredstvo komunikacije i zrcalo spoznaje, Rada Borić, profesorica hrvatskog jezika i književnosti te magistra književnosti u području humanističkih znanosti u polju filologije, ujedno i istaknuta hrvatska feministkinja, jezik prokazuje kao moćno sredstvo diskriminacije žena (Barada i Jelavić, 2004: 17). Osim što navodi kako je jezik „sustav kulturom naučenih znakova kojim izričemo ne samo ono što mislimo već također interpretiramo”, Borić dodaje i kako se jezikom služimo „da bismo izrazile/i osjećaje i potvrdile/i značenja koja one/i nemaju u zajednici” (Barada i Jelavić, 2004: 17). Problematizirajući diskriminaciju žena posredstvom jezika, Borić ukazuje da se onaj jezik u kojem se rađamo često naziva materinjim jezikom „čime se uloga posrednika jezika nominalno dodjeljuje majkama”, no potom upečatljivo zaključuje „dok je moć imenovanja u jeziku zadržana za očeve” (Barada i Jelavić, 2004: 17).

Borić tvrdi da se jezik prema ženama najčešće odnosi „vrlo očuhinski“, pojašnjavajući zatim kako ovaj pridjev „ne postoji niti u jednom hrvatskom rječniku“, a što za razliku od mnogo puta definiranog pridjeva maćehinski, koji u brojnim rječnicima postoji, već samo po sebi može „nešto kazati o jezičnoj neravnoteži, dakle o čuvanome stereotipu maćehe tj. pomajke, dok se očuh – u stvarnosti često zlostavlja telju – pridjevom ne pripisuju negativna svojstva” (Barada i Jelavić, 2004: 17-18).

Ističući kako je svaka „politika nažalost uglavnom muški posao” pa tako i jezična politika, Borić vjeruje da će diskriminiranost prema rodu još dugo ostati dijelom jezika. Ovakvo uvjerenje Borić potkrjepljuje navodeći definicije riječi žena prvo u Anićevu Rječniku hrvatskog jezika iz 1991., a potom i u novom izdanju Rječnika iz 2001., gdje se žena „ne definirana po sebi već u prvome redu kao suprotnost muškarcu. Time se muškarac postavlja normom, a žena otklonom”. U najmanju ruku nekorektno ponavljanje stereotipa, što nedvojbeno osnažuje predrasudu, Borić rabi kao lakmus papir za muški jezični imperijalizam, a svoju argumentaciju dodatno razrađuje navodeći i kako u oba izdanja Rječnika „pod odrednicom muškarac nema niti jednoga frazeološkog izraza”, dok se „za ženu navode javna žena – prostitutka, laka žena – lako osvojiva žena u predrasudi da ne bira partnera,, (Barada i Jelavić, 2004: 18). Vodeći računa o svim javnim ženama koje vrše javne dužnosti ili se bave kakvim drugim javnim poslom poput novinarki, glumica, liječnica, aktivistkinja i dr., Borić zaključuje kako je neprimjereno da se ova natuknica tijekom dva desetljeća nije promijenila. Valja nadodati kako tekstovi autorica pokazuju još jednu nepravdu u ulogama jezika ovisno o spolu, pa se tako kod žena zamjera uporaba, psovki, vulgarnih riječi i uvreda, dok je za muškarce to stereotipno postavljeno kao prihvatljiv narativ zbog njihove eksplozivnosti, direktnosti i aktivnosti (Barada i Jelavić, 2004).

3.4. Životopisi kolumnistica i pojedinačni stil

U ovom se diplomskom radu analiziraju četiri istaknute hrvatske kolumnistice: Jelena Veljača, Vedrana Rudan, Jelena Lovrić i Slavenka Drakulić. Sve četiri autorice su već dugi niz godina prisutne na domaćoj medijskoj sceni. Riječ je o autoricama koje kontinuirano objavljuju tjedne kolumne u domaćem dnevnom tisku ili u tjednicima.

Jelena Veljača je hrvatska glumica, producentica, scenaristica, kolumnistica te jedna od osnivačica građanske inicijative *Spasi me* posvećene borbi protiv obiteljskog i rodnog nasilja. Diplomiravši glumu na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu 2006. godine, zapaženiju glumačku karijeru ostvaruje glavnom ulogom u televizijskoj sapunici *Villa Maria* slijedom čega postaje česta tema

medija. Kasnije se ostvaruje i kao najmlađa scenaristica nekih od najgledanijih televizijskih serija u Hrvatskoj, a zatim i kao producentica izuzetno popularne televizijske serije *Larin izbor*. Ubrzo postaje i kolumnistica u dnevnoj novini *Jutarnji list* u kojoj problematizirajući aktualna društvena zbivanja objavljuje tjedne kolumne pod naslovom *Mačka u veljači*. U svojim kolumnama Veljača progovara o mnogima škakljivim pa čak i tabuiziranim temama modernog svijeta. Kolumne je ukoričila dvjema zbirkama naslovljenima s: *Mama vam je cijelo vrijeme lagala* (2009) i *Tatine curice* (2012) (biografija.com, 2018). I dalje objavljuje tjedne kolumne u *Jutarnjem listu*, koje su analizirane u ovom radu.

Vedrana Rudan je hrvatska novinarka, kolumnistica, književnica i blogerica. Diplomiravši na Pedagoškoj akademiji u Rijeci, karijeru započinje kao novinarka na Radio Rijeci gdje zbog oštrih kritika medijske politike 1991. godine dobiva otkaz. Premda nakon pravomoćne presude dvije godine kasnije biva vraćena na posao, kako joj rad nije bio dopušten, ubrzo sama daje otkaz. Zatim piše za gotovo sve relevantnije domaće tjednike i dnevne listove poput *Ferala*, *Slobodne Dalmacije*, *Novog lista*, *Jutarnjeg lista* i *Nacionala*. Zahvaljujući nepokolebljivom izražavanju nekonvencionalnih stavova još nekonvencionalnijim stilom, 2002. godine dobiva otkaz i u tjedniku *Nacional* nakon čega prostor potpune medijske slobode pronalazi na Internetu gdje u formi koja odgovara kolumni tjedno i danas objavljuje blogove. Autorica je idućih romana: *Uho, grlo, nož* (2002), *Ljubav na posljednji pogled* (2003), *Ja nevjernica* (2005), *Crnci u Firenci* (2006), *Kad je žena kurva/kad je muškarac peder* (2007), *Dabogda te majka rodila* (2010), *Kosturi okruga Madison* (2012), *U zemlji krvi i idiota* (2013), *Amaruši* (2013), *Zašto psujem* (2015), *Muškarac u grlu* (2016), *Život bez krpelja* (2018), *Dnevnik bijesne domaćice: predgovor novom izdanju* (2020), *Puding od vanilije* (2021), *Doživotna robija* (2022) i *Besplatna dostava* (2023). Objavljuje i dvije zbirke kolumni pod naslovom *Strah od pletenja* (2009) te *Zloće i povrće* (2004), dok autobiografiju naslovljuje s *Ples oko sunca: autobiografija* (2019). Romani su joj prevedeni i na strane jezike. Kratko je surađivala i s hrvatskom televizijskom kućom Nova TV, gdje joj je 2009. godine suradnja otkazana zbog navodnog govora mržnje (Pentavec, 2019: 7-9). Trenutno češće nego jednom tjedno objavljuje kolumne na vlastitom blogu. Njezina blog stranica nosi ime *Avanture slijepa kurve*.

Jelena Lovrić je hrvatska novinarka i kolumnistica. Studirala je na Filozofskom fakultetu i Fakultetu političkih nauka u Zagrebu. Novinarsku karijeru započinje 1971. godine u Vjesnikovoj kući, prvo u dnevniku *Vjesnik*, a od 1973. u *VUS*-u. Suradnju ostvaruje i u *Startu* te je bila i komentatorica *Danasa*. U vremenu pred Domovinski rat pišući o uzrocima raspada SFRJ, zahvaljujući kritičkim analizama uspona S. Miloševića u Srbiji i dr., stječe glas jedne od najboljih

analitičarki političkih događanja. Početkom 1990-ih postaje komentatorica *Slobodne Dalmacije*, *Feral Tribunea* i *Novoga lista*, dok početkom novog tisućljeća postaje slobodna novinarka i kolumnistica *Novoga lista*, a od 2004. tjednika *Globus*. Trenutno objavljuje tjednu kolumnu u tjedniku *Nacional* pod nazivom *Linija života*. Suradivala je i s mnogim inozemnim listovima te radiopostajama (*Delo*, *Vreme*, *Borba*, *Republika*, *Radio Slobodna Europa* i dr.). (enciklopedija.hr, 2024) Lovrić je 1992. godine uz još četiri tadašnje istaknute domaće feministice bila žrtvom jednog od najvećih medijskih skandala. U tjedniku *Globus* je unutar nepotpisanog teksta naslovljenog s *Hrvatske feministice siluju Hrvatsku* pogrдно označena vješticom slijedom javnog zalaganja da se tadašnja ratna silovanja stave u kontekst zločina počinjenog od strane muškaraca „protiv žena, a ne Srba protiv Hrvatica. U članak su objavljeni i osobni podaci proglašanih vještica kako bi se ukazalo na to da nisu dobre Hrvaticе“ (Voxfeminae, 2024). I dalje u *Nacionalu* objavljuje tjedne kolumne koje su analizirane u ovom radu.

Slavenka Drakulić je hrvatska publicistica, književnica i kolumnistica. Godine 1975., diplomiravši komparativnu književnost i sociologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, novinarsku karijeru započinje pišući u *Startu*, *Danasu* i *NIN*-u. Nakon objave prve zbirke eseja *Smrtni grijesi feminizma* (1984), objavljuje i iduće romane: *Hologrami straha* (1988), *Mramorna koža* (1989), *Božanska glad* (1995), *Kao da me nema* (1999). „Tijekom 1990-ih na engleskom jeziku objavila je tri zbirke eseja (*How we survived communism and even laughed*; *Balkan express*; *Café Europa*), a izbor je objavljen i na hrvatskome (*Kako smo preživjeli*, 1997)“ (enciklopedija.hr, 2024). „Knjiga eseja o ratnim zločincima procesuiranim na Međunarodnom sudu pravde u Hagu *Oni ne bi ni mrava zgazili* (2003) bavi se ratom i i posljedicama rata na sudbine pojedinaca. *Frida ili o boli* (2007) romansirana je biografija meksičke slikarice Fride Kahlo, roman *Optužena* (2012) bavi se temom zlostavljanja u obitelji, a roman *Dora i Minotaur: moj život s Picassom* (2015) rekonstruira život Dore Maar. Njezina trajna zaokupljenost problemima žene u modernom svijetu nastavlja se i u romanu *Mileva Einstein, teorija tuge* (2016) i zbirci *Nevidljiva žena i druge priče* (2018)“ (enciklopedija.hr, 2024). Drakulić je kao i Lovrić devedesetih godina proglašena vješticom, zbog čega je bila izložena medijskom progonu u sklopu slučaja poznatog pod nazivom *Vještice iz Ria* (Voxfeminae, 2024). I dalje u *Jutarnjem listu* objavljuje tjedne kolumne koje su analizirane u ovom radu.

3.5. Pojedinačni i funkcionalni stil

Hrvatski se jezik definira kao jezik višefunkcionalne javne komunikacije (Šego, 2005: 31), a Josip Silić pojašnjava kako različite situacije komunikacije zahtijevaju i različitu upotrebu određenog funkcionalnog stila hrvatskog jezika.

„Na jedan način hrvatski jezik funkcionira u znanosti, drugi u uredu, na treći u novinama, na radiju, televiziji, četvrti u književnosti i na peti način u svakodnevnom govoru. Te njegove funkcije nazivaju se njegovim funkcionalnim stilovima: znanstveni, administrativno-poslovni, novinsko-publicistički, književno umjetnički i razgovorni“ (Silić prema Gojević, 2009: 23).

Navedenu podjelu, koja se još dodatno raslojava na podstilove i žanrove, nizom članaka posvećenih detaljnoj analizi funkcionalnih stilova u hrvatski jezik je uveo Josip Silić objavljujući u časopisu *Kolo* potkraj prošlog tisućljeća. Podjela na pet temeljnih funkcionalnih stilova je utemeljena na funkcionalnoj stilistici Praške lingvističke škole (Stanić Rašin, 2022: 166).

U *Teoriji književnosti* Milivoj Solar objašnjava da potpuno ista rečenica može biti dijelom različitih funkcionalnih stilova, no kako će ta rečenica u konačnici biti shvaćena ovisi o kontekstu u koji je smještena. „To će reći da su riječi u književnom djelu upotrijebljene na način koji i sam sobom zahtijeva da razumijevanje upravimo u drugom smjeru od uobičajenog; jezik u književnom djelu na neki način odstupa od jezika u običnom govoru, a da to odstupanje nije naprosto pogreška“ (Solar, 1976: 56). Pojasnivši kako je po srijedi vještina služenja jezikom, Solar zaključuje da način kojim se netko više ili manje vješto služi jezikom zapravo označava stil u najširem smislu.

Premda se stil može u najjednostavnijem shvaćanju objasniti kao „način pisanja“ (Solar, 1976: 56), Solar ističe da je stil znatno složeniji. Tomu u prilog govori i definicija Hrvatskog jezičnog portala (Hrvatski jezični portal, 2024) gdje se stil definira na idući način: „Ukupnost odlika koje čine prepoznatljivim graditeljstvo, umjetnost, književnost itd. jednog vremena ili stvaraoaca“; zatim i kao „karakterističan način pisanja, izvođenja ili izražavanja jezičnim sredstvima i postupcima“ te naposljetku i kao „individualnost koja se očituje u ukusu i djelima neke osobe“ (Hrvatski jezični portal, 2024). Apostrofirajući kako je stil individualna upotreba jezika slijedom čega je najvažnija odlika kako je odnosno na koji je način nešto rečeno, a ne što je rečeno; Pranjić (1983: 255) dodatno objašnjava individualni stil kao unikatnu kombinaciju „jezičnih jedinica, izražajnih sredstava i stilističkih postupaka svojstvenih pojedinome piscu po kojima je njegovo djelo prepoznatljivo“.

Pranjićevu definiciju Solar (1976: 57) povezuje s modernom stilistikom, znanostu u čijem se središtu nalazi bavljenje stilom, a koja „polazi od shvaćanja stila kao izraza pojedinca ili kolektiva i zanimaju je uglavnom sredstva i postupci kojima se postiže osobita kvaliteta iskaza, takva kvaliteta koju gramatička analiza ne može uopće ili ne može dovoljno zahvatiti“.

Moderna stilistika prema Solaru (1976: 57) korijene ima u staroj retorici i poetici „koje su obrađivale književni izraz sa stajališta da je stil dobar način pisanja odnosno govorenja, i takvo se značenje pojma stila do danas održalo. Dobro pisati odnosno govoriti za staru je retoriku značilo ujedno stvarati književna djela, i u tom smislu između moderne stilistike i stare retorike odnosno poetike postoji bitna razlika“. Ovu bitnu razliku Solar (1976: 57) pronalazi u pristupu književnom djelu ili govoru. „Dok je stara retorika utvrđivala obavezna sredstva i postupke jezičnog izražavanja“ kojima su se nužno ostvarivala vrijedna književna djela, moderna je stilistika usredotočena na „sredstva i postupke jezičnog izražavanja koji su karakteristični za pojedina djela, autore ili razdoblja“ (Solar, 1976: 57).

4. ANALIZA SADRŽAJA I STILA KOLUMNISTICA

U radu će se koristiti različite figure tj. stilska sredstva kako bi ih se detektiralo te analizirala njihova korištenja, a promatrat će se i koje kolumnistica češće posežu za kojim figurama. Cilj je doznati kako se određenom figurom ističu rodne uloge ili narativ rodne ideologije kod kolumnistica. Koristeći figure riječi ili trope pokušava se detektirati zamjene značenja, prikrivenost nečega odnosno preneseno značenje koje za cilj ima iznenaditi čitatelja (Solar, 1976.,64). Nadalje, koriste se figure konstrukcije koje za cilj imaju organizaciju rasporeda riječi, a kojima se može naglašavati određeni pojmovi, ili značenja te u kolumnama možda i detektirati određena agenda. Tako i Solar kaže kako "mjesto pojedinih riječi u rečenici nije nipošto slučajno" te kako "značenje riječi ne ovisi samo o onome što ona znači kao samostalna riječ, nego i o mjestu koje ona ima u nekom nizu ostalih riječi" (Solar, 1976: 70). Analiziranjem figura misli pokušat će se detektirati najviše specifičnosti kolumnistica u svezi sa temom rodnih uloga, budući da se ta stilska sredstva odnose na "širi smisao onog što je rečeno" te se njima može zamijetiti dublje misli i namjere onoga što je napisao (Solar, 1976: 72). Poredak figura u nadolazećoj analizi temelji se na složenosti kognitivnog procesa potrebnog za njihovo razumijevanje i interpretaciju. Dok su jednostavne figure poput epiteta ili hiperbole lako prepoznatljive i shvatljive, složenije figure poput ironije, oksimorona, retoričkih pitanja i gradacije zahtijevaju dublje analitičko i kritičko razmišljanje. No, uoči analiziranja stilskih figura, analizirat će se i kako korištenje vulgarizama i biblizama može pojačati naglašenost kritike rodnih uloga kod kolumnistica.

4.1. Vulgarizam i biblizam

Prema Hrvatskom jezičnom portalu vulgarizmi su definirani na idući način: „ling. nepristojni izraz u govoru i jeziku” te još kao i „kletva, iskrivljeni oblik riječ” (Hrvatski jezični portal, 2024). Istodobno, u Rječniku stranih riječi je navedeno kako vulgaritet označava „običnost, prostaštvo, prostotu, niskost; prostački način izražavanja“ pa proizlazi kako je riječ o izrazima niskog odnosno prostačkog stila (Pentavec, 2019: 37).

"Desničarsko mahnitavanje... dio je već jako uznapredovalog procesa *kretenizacije* Hrvatske... Dio je istog procesa potiskivanja pameti i znanja, izopačenja intelektualnih kapaciteta nacije, svojevrsne *imbecilizacije* Hrvatske, i *uvođenje kruničara* s gradskih trgova u nacionalni parlament".
(JL1)

"*Idiotizacija Hrvatske, defile stupidarija*, ne dolazi, nažalost, samo iz primitivnog i neznanjem natopljenog dijela političke nomenklature. Sličnim se gluparijama diče i oni koji su navodno hrvatska intelektualna elita. Plenkovićeva vlast misli da je nacija potpuno *poblesavila*. Prave *debilanu* od države. Mahniti *retardiraju* Hrvatsku." (JL1)

"Što je abortus znaju i biskupi koji nikad *pičke* vidjeli nisu". (VR5)

Iako se koristi vulgarijam za ženski spolni organ, on se rabi na ironičan način kako bi se pokazao apsurd da o ženskom spolnom životu i reproduktivnom sustavu raspravljaju ljudi koji su u celibatu. No vulgarijom se pokušava naglasiti apsurd, a budući da on nije dozvoljen ženama, pogotovo iz perspektive Crkve za koju su vulgarijmi nepoželjni svim ljudima, Rudan naglašava bunt isključene žene protiv toga da o ženskom tijelu odlučuju muškarci, poglavito oni koji nemaju seksualni život kao niti uvid u reproduktivni sustav žene.

„Navodno je Kušćeviću, inače vjerniku koji na konferencijama za novinare zna pozdraviti s *Hvaljen Isus*, savjetnik predložio da sazove, kao i obično u tzv. kontroverznim (?!) slučajevima, stručnu komisiju o upotrebi jezika. (...) Muški rod je univerzalan jer su muškarci vlasnici službenog jezika. Čemu raspravljati o tome i *izazivati vruga*, dok žene ne postoje u jeziku to je kao da uopće ne postoje, zaključio je. Naravno da je u pravu. A žene? Njih ni ovom prilikom nitko nije ništa pitao, a same se nisu oglasile. Kao da im u glavi još uvijek odzvanjaju riječi iz *Poslanice Korinćanima kako žene ne smiju govoriti u crkvi*, pardon, društvu". (SD2)

Drakulić cijelu kolumnu u kojoj kritizira odbacivanje Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu napisanog u ženskom rodu problematizira stvaranjem snažne sprege s položajem žene kroz povijest u Crkvi. Uporabom biblizama podcrtava izraženu vezu između tretmana žene u današnjem demokratskom hrvatskom društvu s položajem žene u Crkvenoj hijerarhiji. Pored očite kritike tisućljetne neravnopravnosti između muškaraca i žena, indikativna je i Drakulićkina kritika samih žena koje sve vrijeme ostaju pasivne prihvaćajući podređenost muškarcima koji su zaposjeli pozicije moći. Istodobno, oštra kritika ne zaobilazi ni uživatelje moći odnosno muškarce prokazujući ih kao one koji su udobnom dominantnom ulogom u društvu zadovoljni, slijedom čega sve njihove postupke banalizira tvrdnjom da bi raspravljanje o položaju žene u društvu bilo izazivanje nevolje to jest povlačenje vruga za rep. Drakulić ovime apostrofira ranije navedene

tvrdnje iz potpoglavlja Feministička kritika jezika prema kojima jezik žene u društvu tretira „vrlo očuhinski” (Barada i Jelavić, 2004: 17-18), a za što dobrim dijelom optužuje i Crkvene oče.

"Draga moja, i kad te pojebe tata, o popu da se ne govori, nosi, rodi, bori se s predrasudama, to je život, to te dragi *Bog iskušava*, zašto tebe, pitaš, nitko ne odgovara". (VR4)

Kršćanski nauk propovijeda kako žrtvu treba trpjeti, a kad se žena nađe u životnim nevoljama poput silovanja, i dalje treba ostati požrtvovalna, odnosno pasivna, što se pripisuje ženama. Krvniku se ne svetiti, već mu oprostiti. Rudan ovdje ironizira taj biblizam jer ironično poručuje da žena zbog te uvriježene pojave mora istrpjeti silovanja, roditi dijete proizašlo iz istoga, a onda se još boriti s predrasudama, iako je upravo silovana žena žrtva. Time se naglašava kako je važnije što će okolina misliti i raditi, nego što je najbolje za ženu.

Nadalje, navedenu pojavu komentira primjerom biblizma: "*Nekad se takva koncentriranost na plod utrobe svoje očekivala samo od kraljica*" (VR3). Ova očita aluzija kraljice govori kako su nekada žene unatoč djeci i dalje bile radnice, dok plod utrobe tvoje ne treba ni opisivati detaljno kada znamo koliko malo je ženama dozvoljeno biti u hijerarhijskoj strukturi Crkve, ali i koliko rodni uloga proizlazi iz biblijske literature.

Iz navedenih primjera je jasno kako autorice posežu za vulgarizmima i biblizmima većinski s ciljem postizanja provokativnosti. Provokacija se dodatno pojačava u situacijama kada se vulgarizmi i biblizmi rabe u istom tekstu, što je nerijetko slučaj kod Rudan. Nadalje, posezanje za ovakvim jezičnim rješenjima često je kod kritika koje su nedvojbeno upućene Crkvi ili još konkretnije – prilikom kritiziranja kršćanskog nauka koji autorice nekad više, a nekad i manje suptilno prokazuju kao krivca za ohrabivanje žena da nepravdu i nasilje trpe odnosno, da ostaju pomirene s neravnopravnim položajem u društvu u odnosu na muškarce. Vulgarizmi i biblizmi smješteni u takav kontekst gotovo isključivo su u službi ironije te pojačavanja značenja, budući da se neminovno ostvaruje izrazito kontrastiranje.

4.2. Epitet

Epiteti spadaju u figure riječi ili tropa. Milivoj Solar epitet definira kao svaki atribut tj. dodatak imenici koju pobliže objašnjava, no shvaća se "u smislu riječi koja se dodaje imenici da bi omogućila stvaranje življe, potpunije, jasnije ili u nečemu osobito karakteristične predodžbe neke

stvari, pojave, živog bića ili osobe. Epitet tako ukazuje na neka izuzetna svojstva i određene odnose među riječima... izazivajući time utiske iznenadnih otkrića ili stanovite emocionalne napetosti" (Solar, 1976: 67).

"Svašta je *vidno uznemireni Pavliček* još nadrobio". (JL1)

"Da mu je dosta terora manjine nad *šutljivom katoličkom većinom*...". (JL1)

"Njegovo bi zapomaganje ostalo *nevažan bizaran ispad* da mu se odmah nisu pridružili i drugi *čvrsti momci s tvrde desnice*". (JL1)

Prvi primjer donosi epitet koji služi hiperboli, odnosno uvećava pojavu uznemirenosti kako bi se jasnije istaknula, ali i banalizirala uznemirenost bez pravog razloga. U drugome primjeru epiteti se koriste za ostvarivanje ironije, kako bi se upravo istaknulo da katolička većina nije šutljiva, već suprotno, utječe na svjetovne procese, a posljedično i na individualne živote pojedinaca, a što je posebice vidljivo kod žena i ženskih prava. Nadalje, u trećem primjeru se razaznaje kako se negativnim epitetima umanjiva važnost reakcije, dok se istodobno uvećava banalizacija reakcije Pavličeka. U nastavku se pak detektira figura paralelizma kojom se povećava ironija, pa i poruka spram desnici, uz naglašavanje da je čvrsta iako joj smeta nešto što je izazvalo tako nevažan i banalan ispad.

„Ali ministar *Fuchs daje dvosmislene izjave*. Prvo je, pokušavajući smiriti loptu, upozoravao da rodni studiji nisu rodna ideologija, pa je tražio da se sačeka završetak zakonom i propisima predviđenog postupka. No potom u dodatnoj izjavi medijima izdavanje akreditacije povezuje s hrvatskim tumačenjem Istanbulske konvencije”. (JL1)

Uporabom fraze *dvosmisleni ministar*, Lovrić epitetom pokušava poljuljati kredibilitet ministra i njegovih odluka, budući da naglašava pluralizam te i svoj stav da političar na poziciji moći nema ni jasan cilj niti rješenje.

„Predizborne su deklaracije uvijek jako *zašećerene*. Usto, Dragan Primorac poznat je kao vrlo *slatkorječiv* čovjek. Ali u pozi pomiritelja nacije djeluje *nevjerođostojno i neiskreno*. Njegovi prvi istupi u ulozi predsjedničkog kandidata imaju uvjerljivost onih dobro poznatih izjava s natjecanja ljepote da će se ova ili ona misica boriti za mir u svijetu“. (JL4)

Uporabom epiteta *zašeceren* i *slatkorječiv* Lovrić ističe prijetvornost političke profesije. Kako bi dodatno naglasila uočenu prijetvornost HDZ-ova predsjedničkog kandidata za nadolazeće izbore Dragana Primorca resi i prilozima nevjerodostojno te neiskreno. S obzirom na ranije pojašnjena društvena očekivanja utemeljena na zadanim društvenim ulogama, a prema kojima su žene te koje su sklonije prikriivanju stvarnih osjećaja, Lovrić ovim tekstom poentira kako ni muški predsjednički kandidat nije ništa različitiji od kandidatkinja na natjecanjima ljepote.

"Pa je mojoj susjedi najmanji problem izvući sisu na svakom mjestu da bi sinčiću začepila *gladnu, žednu* ili *nervoznu* labrnju. Ponekad, kad to ne mogu izbjeći, s njom popijem kavu". (VR3)

Rudan ovdje rabi epitete, ironiju, a s obzirom na naslov kolumne '*Muzare*' i metaforu kako bi ne samo kritizirala rodne uloge u društvu, već i naglasila kako tuđe rodne uloge mogu utjecati na druge ljude. Metafora muzare ima aluziju na životinjski svijet krava, a gladna, žedna ili nervozna labrnja aludira na psa koji laje, tako da se naglašava i usporedba žena sa životinjama koja se često u pogrđnom obliku pojavljuje u društvu kojem ozbiljno manjka, ako uopće i ima ikakvog poštovanja prema ženama, kao uvreda (npr. krava, koza, guska i sl.). Nadalje, Rudan naglašava kako kavu sa gospođom pije samo kada to ne može izbjeći. Budući da to sigurno može izbjeći, posrijedi je ironija kojom iskazuje da bi radije kavu pila samo s prijateljicom, bez prisustva prijateljčina djeteta, no istodobno sugerira i kako jednoj majci društvo to ne omogućava, dakle majku lišava slobode.

"Od predstojnika premijerova ureda i šefa Sabora, formalno druge funkcije u državi, do ministara i glavnog tajnik HDZ-a, čitava se *aleja karijatida* Plenkovićeve vlasti našla uključena u *mutne* i *kriminogene* poslove s državnim nekretninama". (JL2)

Pokušavajući naglasiti razmjere korupcije u Vladi i HDZ-u, Lovrić za opis njihovih poslova koristi epitete *mutni* i *krimogeni*, čim naglašava nelegalnost i koruptivnu narav ove stranke i stranačkih djelatnosti. Dodatno je dojam pojačan metaforom *aleja karijatida* koja se upravo tako opisanim poslovima bavila. Metafora daje dojam da su svi političari ove stranke isti, upravo kao i takav niz stupova u grčkoj gradnji.

"*Silno mišićava i eksplozivno snažna* (što ni tada, a ni sada nije epitoma ženske ljepote, jer nas je društvo naviknulo da volimo mekanu ženu koja emanira slabost, nježnost, potrebu i submisiju) ...". (JV5)

Kako smo i u literaturi vidjeli prema Baradi i Jelavić, Veljača zaista jasno od riječi do riječi ističe rodnu ulogu koja je u društvu dodijeljena ženi, a to je da je ona nježna, slaba i submisivna. Štoviše, naglašava kako je mišićavost i snaga nešto što se obično veže uz muškarce te kritikom iznosi kako je s pozicije moći oblikovano da to ne smije biti tako kada je žena u pitanju.

Autorice se epitetima služe uglavnom s ciljem ukazivanja na kakve negativne osobine ili čak aludirajući na nešto još pogrdnije pa u takvim slučajevima epitetima izbjegavaju uporabu vulgarizama. Uzimajući u obzir da epitete nerijetko gomilaju, očito je kako nastoje naglasiti čiju ranije detektiranu osobinu. Epitet rijetko ostaje usamljen, već uglavnom služi izgradnji kakve složenije stilske figure poput ironije, gradacije i hiperbole.

4.3. Hiperbola

Hiperbola spada u figure misli, a Solar ju definira kao svojevrsnu usporedbu. "To je figura preuveličavanja radi naglašavanja određena emocionalnog stava prema predmetima, pojavama ili radnjama" (Solar, 1976: 73).

"Pavliček i družba pokazuju *frapantnu* generalnu neobaviještenost i zatucanost te *čvrstorukaški, antidemokratski* refleks hrvatske desnice". (JL1)

Iz detektiranih epiteta pokušava se povećati ono što se detektira kao negativan obrazac ponašanja. U prvom epitetu time se naglašava agenda autorice da su protivnici nepripremljeni, dok se s druga dva epiteta postiže hiperbola. Desnica je sama po sebi postavljena kao određeni vid političke krajnosti, no autorica epitetima prenaglašava istu te ju dodatno preuveličava opisujući ju kao nešto što čvrsto steže te ruši demokratski poredak zemlje, iako jedna misao par pojedinaca iz stranke nema moć promijeniti cijeli tok demokracije, ma koliko *antidemokratska* ta desnica bila. Ovom hiperbolom pokušava se postići i apsurd.

"Ali obje su ispale *veće od života* u toj, za žene nevjerojatno okrutnoj medijsko-popkulturalnoj igri koju je svaka prošla na svoj način, ali i obje s

pobjedom, i zato su i jedna i druga nevjerojatna inspiracija pred kojom se čovjek mora pokloniti". (JV5)

Veljača hiperbolom naglašava veličinu i snagu pjevačica koje su uspjele pobijediti medijske igre, natpise, uvrede i osude te trivijalizaciju njihovih života, od kojih, teško da ima išta veće kada objektivno zaključimo da krajem života prestaje i sav popratni sadržaj istoga. Nadalje, ne percipiraju svi ljudi na isti način njihovu borbu pa se i klanjanje pred nekim čini kao figura uvećavanja njihovih zaista impresivnih borbi, a ne doslovno očekivanje čina savijanja trbuha s glavom prema naprijed. No, figurama se ističe koliko je teško bilo nositi se s takvim napisima.

"Jedino što danas mogu učiniti za svoj duševni mir jest *pobjeći na drugu stranu ceste* kad vidim da mi se približava *izmučena spodoba u trideset i nekoj i zločinac u petoj u punoj snazi i posranoj opremi*". (VR3)

Kolumnistica u ovom citatu koristi hiperbolu da bi prvo povećala svoj zazor od djece bijegom na drugu stranu ceste, zatim umorne majke opisuje kao izmučene spodobe čime preuveličava realne posljedice majčinstva koje su umor, ležerniji izgled, zabrinutost i sl., a onda još opisuje zahtjevnost djeteta preuveličavanjem i obraćanjem riječima "*zločinac u punoj snazi*", aludirajući na dječju mladost, drčnost, živahnost i nestašluk.

"*Djeca vrište, krvi na sve strane. I hrvatske katoličke sperme*". (VR1)

Ova hiperbola Vedrane Rudan veže se na isticanje svećenika pedofila, a upravo preuveličavanjem, i fatalnim izrazima pokušava naglasiti odvratni zločin i dodatno ga osuditi. Osuda je usmjerena i prema Crkvi, a to se dodatno pokazuje i vulgarizmom 'sperme', ali i epitetima 'hrvatske' i 'katoličke' čime se aludira na religijske čimbenike te one nacionalističke koji se češće, kao i hodači za život, vežu uz političku desnicu.

Autorice hiperbolom često ističu krajnosti tj. omeđuju nematerijalne granice društvene stvarnosti kako bi portretirale dualni sustav krajnosti. Unutar ovako postavljenih granica uvelike im je olakšano provođenje ideološke kategorizacije na 'mi' i 'oni', a prema kojoj sve autorice sebe smještaju u prvu od navedenih skupina koja podrazumijeva nominalnu društvenu većinu. S druge strane, u drugi član ovakve kategorizacije smještaju sve one koji su izloženi njihovoj kritici pri čemu je obično riječ o onima koji su na poziciji moći, a što su najčešće muškarci. Također, hiperbola autoricama nerijetko posluži i kao put do realizacije potpuno apsurdnih situacija koje dovode do humora ili kod publika mogu izazvati šok.

4.4. Eufemizam

"Označava zamjenjivanje nekih riječi, koje se smatraju zbog bilo kojeg razloga opasnima, ili nepristojnima, nekim blažim izrazima. ... I u svakodnevnom govoru često se služimo izbjegavanjem određenih izraza zbog brojnih emocionalnih efekata ili pak zbog određena shvaćanja o pristojnosti" (Solar, 1976: 67).

„Zatim, četrdesete. Možda su nekad bile *scary* brojka, ali, sada konačno vidim jasno - nema toga tko će povikati '*prevarantica!*'". (JV4)

„To je, dakako, u potpunom nesuglasju s '*vrućim komadom*' koje smo isto tako valjale biti u godinama za udaju". (JV4)

Veljača u istoj kolumni poseže za dvama eufemizmima, no valja primijetiti kako u prvom slučaju rabi anglizam, dok se u drugom služi frazom koja je u hrvatski jezik ušla iz engleskog jezika. Kako bi se proniknulo u njezinu odluku za baš ovakvim odabirom eufemizama potrebno se osvrnuti na širi kontekst obaju primjera. Naime, u prvom primjeru Veljača pojašnjava kako je doživjela prosvjetljenje u svojim četrdesetim godinama shvativši kako je ranije pogrešno mislila da su to za ženu zastrašujuće godine. Iako je komotno mogla rabiti riječ zastrašujuće, jezivo ili čak zaplašujuće; ciljano odabire izraz na stranom jeziku kojim u ovom slučaju ostvaruje stilsku ležernost. Međutim, u drugom primjeru, posegnuvši za frazom iz engleskog jezika 'hot chick', autorica ciljano sad, pak, rabi prijevod uvriježenog eufemizam iz engleskog jezika koji prevodi kao '*vrući komad*', a krajnji je cilj naglašavanje atraktivnosti ženskog izgleda. Da nije prevela 'hot chick' izraz bi bio još više eufemističan, no autorici to očito u ovom slučaju nije cilj jer želi istaknuti dvostruka mjerila koja u društvu vrijede za muškarce i žene.

"No, zato je silno važno, da ne kažem presudno, da snažna i uspješna žena kao što je Cyrus kaže da je bila *bullyingirana*. Ne usudi se ni Miley koristiti snažnu riječ kao '*nasilje*', ali zato kaže da tek sada, kao tridesetogodišnja žena, razumije koliko joj je snažno bilo suđeno kao tinejdžerici i adolescentici koja živi svoje najosjetljivije godine pod lupom javnosti i medijskim povećalom". (JV5)

Uzevši u obzir to da je eufemizam zaziranje od pojma i pojave koje se mijenja manje strašnim opisom, *bullying* definitivno predstavlja eufemizam pojave s kojom se iznimno važno suočiti - s

nasiljem. No, u ovom primjeru kolumnistica Jelena Veljača ističe upravo kako Miley Cyrus koristi eufemizam te naglašava kako se pjevačica tu riječ ne usudi koristiti te tim isticanjem eufemizma kolumnistica upravo dodatno naglašava užas pojave nasilja nad njom.

"A još bi manje bila moguća prijava protiv udžbenika koja bi, uz to, još dospjela u medije pa bi se, zamislite još i to, pavela javna rasprava o muškim i ženskim *pišama!*". (SD 4)

Drakulić koristi eufemizam '*pišo*' ili '*piša*' koji je jako uvriježen u društvu, a nerijetko se koristi i u humorijim opisima te se može, iako neispravno, na nekim načinima smatrati i deminutivom budući da nema nikakvu vulgarnu konotaciju. Njime kolumnistica zamjenjuje ne samo muški, već i ženske spolne organe, čime ga ne veže stereotipno samo uz muškarce, no korištenjem tog izraza ironizira sram zbog kojeg se u udžbenicima ne koriste odgovarajući izrazi za spolne odnose i organe, već se isti kamufliraju najrazličitijim eufemizmima poput tučaka i prašnika.

"Smije li se itko čuditi Košiću? Samo *intelektualno nevin*. Taj se biskup jednom fotkao čak i sa 'gospodinom', očito jednim od članova svoje ekipe, koji je silovao pse". (VR5)

Iskazujući optužbu bestijalnosti, te činjenice da ona jednom biskupu, itekako hijerarhijski istaknutom članu Crkve, nije razlog za prekid prijateljstva, Rudan koristi dovitljivi eufemizam kako bi, unatoč umanjivanju i zamjeni pojma budala, glupan ili idiot, s puno više humora kazala kako je on *intelektualno nevin*, a što je ujedno ironična igra riječima kojom se referira na ideju čednosti i nevinosti koja se od žene zahtijeva iz redova Crkve.

Premda se eufemizam često koristi kako bi se udovoljilo društvenom uzusu pristojnosti, prilikom ove analize nije detektiran takav slučaj. Međutim, eufemizam je često u službi relaksiranja obrade potencijalno zapaljivih tema i donošenja daška ležernosti prilikom obrade tema koje se smatraju tabuima pa se može zaključiti kako autorice eufemizmima nastoje doprinijeti društvenoj detabuizaciji onih tema koje one drže ključnima. Eufemizmi se također često ostvaruju i uvođenjem stranih riječi ili fraza, uglavnom anglizama, iz čega se može zaključiti da je jedan od ciljeva autorica i ukazivanje na neravnopravnost muškaraca i žena kao problem međunarodnih razmjera. Posebnu pozornost valja skrenuti na situacije u kojima Rudan poseže za eufemizmima, budući da je riječ o autorici čiji je stil poslovično beskompromisan. Usprkos beskompromisnosti, Rudan ponekad ipak pronalazi galantniji način izražavanja kritike, no to se uvijek treba promotriti u širem

kontekstu kako bi se odvagulo je li njezin objekt doista pošteđen kritike ili je još jednom pronašla inovativan način beskompromisnog kritiziranja.

4.5. Inverzija

"Okretanje reda riječi ili dijelova rečenice, red obrnut od onog koji je gramatički najispravniji. Kao figura označava takav poredak riječi kojim se naglašava ono što se u normalnom poretku ne može naglasiti, te tako izražava i ono što se u normalnom poretku riječi i dijelova rečenica zapravo i ne može izraziti" (Solar, 1976., 70).

"Nisu od danas ta pitanja: postavljam si ih uvijek za vrijeme ove manifestacije, iako nekako na margini, jer nikad do sad nisam prosvjed/hod/događaj/skup promatrala s tolike blizine (i visine), sa svog balkona, rastežući se nakon senzacionalnog sata joge, koju neki od okupljenih, koliko znam, smatraju đavoljim, ne znam, plesom". (JV3)

Veljača inverzijom naglašava kako se radi o neriješenim pitanjima krucijalnim za svaku ženu ovog svijeta, a koja se već dugo povlače. Ovime postiže stavljanje problema više na popisu agende, a u citatu dodatno produbljuje osuđivanje, ali i ironizira neznanje okupljenih ljudi koristeći biblizam đavoljeg plesa kako bi pokazala netoleranciju crkve koja jogu zabranjuje jer potiče iz 'New Age' pokreta koji nisu u skladu sa tradicijom Crkve, no i tu, Veljača inverzijom ironizira tumačenje joge kao đavoljeg, *ne znam*, plesa te naglašava da joj je nejasno zašto je tomu tako.

Iako se inverzija najčešće rabi kako bi se istaknula važnost čega, ovdje to nije slučaj. Dapače, Veljača zauzima poziciju potpune krajnosti pa se inverzijom služi kako bi potpuno obezvrijedila, banalizirala one društvene vrijednosti koje nisu u korespondenciji s njezinima. Kao i u slučaju s uporabom epiteta, inverzija u analiziranim kolumnama nerijetko doprinosi realizaciji kakve složenije figure.

4.6. Metafora

"Mnogi je teoretičari opisuju kao skraćenu poredbu, tj. kao takvu poredbu u kojoj se ne kazuje što se sa čime poređuje nego se samo iskazuje drugi član poređenja. ... Povezuje se ono što

svakodnevni govor rijetko povezuje i uspostavlja veze i odnosi među pojavama i stvarima koje jezik svakodnevice ili znanstveni jezik teško mogu uočiti" (Solar, 1976: 65).

„Mi koje održavamo panele o aktivizmu, tehnologiji, menadžmentu, mi ne smijemo govoriti o tome, ne, to nikako, *mi smo na taj način nekako izdale prešutni pakt o podjeli na pametne i one koje se fokusiraju na izgled*”. (JV4)

Veljača se služi metaforom *izdati prešutni pakt* kako bi ukazala na poraznost društveno uvriježene dihotomije u percepciji žena, a koja podrazumijeva da žena može biti ili lijepa ili pametna. Nikako i jedno i drugo. Ovime autorica nedvojbeno kritizira opće stanje u društvu koje žene sputava ka cilju da budu jednake muškarcima odnosno da im društvena konstelacija dozvoli ono što dozvoljava muškarcima, koje se bez ikakvih prepreka percipira istodobno i atraktivnima i mudrima. Dakle, autorica u širem smislu ovu metaforu stavlja u službu kritike dvostrukih standarda koje društvu ima za žene odnosno muškarce.

"Hrvatski političari su neznalice, kriminalci i bešćutna gamad. Hrvatski biskupi *trideset dugih godina uporno bauljaju bespućima hrvatskih pičaka* umjesto da se uhvate pravog posla". (VR5)

Detektiranom metaforom, Rudan govori u prenesenom smislu naglašavajući da političari i biskupi problematiziraju pobačaj, njime se javno bave te svojim stavovima istupaju u javnosti, iako to nije posao kojim bi se trebali baviti, niti problematika nad kojom imaju ikakvu pravnu ingerenciju u sekularnoj državi. Koristeći vulgarizam uz kritiku nečega religijskoga, dodatno naglašava bunt i nezadovoljstvo takvim zadiranjem u drugu nišu bavljenja javnim poslom.

„Zoran Milanović tako ovih dana, komentirajući SDP-ove *prebjege* u HDZ-ovo *jato*, za svoga Tomislava Sauchu, šefa svog ureda i u stranci i u vladi, tvrdi da nije njegova instalacija, što je *nojevski pokušaj bijega od činjenica*“.
(JL5)

Lovrić navedenim nizom metafora pojačava prijezir prema nečasnim djelima političara. Posežući za metaforama koje potječu iz životinjskog svijeta, autorica političare od ljudi degradira do životinja pri čemu im neminovno oduzima i minimum dostojanstva. Istodobno je vrlo znakovito i kako je Lovrić najizraženije kritična prema onima koji uživaju hijerarhijski najvišu poziciju pa je tako najoštrija prema Predsjedniku Republike Milanoviću kojemu višestruko spočitava ne preuzimanje odgovornosti za pridržavanje ako ne zakona, onda barem građanskog morala.

„Često se uz te kućne radinosti vezala i majčina potpuna nezainteresiranost: zanimljivo bi bilo *dokumentaristički posjetiti mjesta zajedničkih sjećanja* i priupitati sve te heteronormativne majčinske figure što su mislile dok su naoko hladnokrvno slagale kiflice od lisnatog tijesta za večeru, tik do svog voljenog djeteta koje bi gutalo ne samo suzice, nego i šmrklje jer, kao što kaže jedan moj prijatelj, 'nema maramica koje mogu upiti tugu djeteta koje s ocem radi matematiku do kasno u noć'". (JV2)

Veljača cijelom kolumnom naslovljenom s *Da, popustila sam i vježbala matematiku sa svojom prvašicom. Jesam li pogriješila?* kritički progovara o roditeljstvu koje su njoj pružili njezini roditelji, a onda napose i o majčinstvu koje trenutno sama iskušava. Sjećanja na vlastito djetinjstvo suptilno ironizira predstavljajući mračnu atmosferu u kojoj ju otac poučava matematiku, dok majka hladnokrvno sprema večeru, kao tek uobičajene kućne radinosti.

Kako i sama autorica ističe, odrastala je u heteronormativnoj obitelji budući da je majka predana fizičkom poslu to jest spremanju večere, dok je otac posvećen intelektualnom radu to jest poučavanju djeteta u obitelji. Međutim, znakovito je autoričino predstavljanje majke kao pasivne promatračice djetetovih muka tvrdnjom kako majka samo naoko hladnokrvno sprema večeru iz čega se može zaključiti da su majčina unutarinja proživljavanja u snažnoj suprotnosti s hladnokrvnim ispoljavanjem istih. S druge strane, slijedom ranije literaturom definiranih očekivanja od rodnih uloga, otac je predstavljen značajno aktivnije od majke, no posljedica upravo očeve aktivnost, iako to nigdje u kolumni nije eksplicitno izrečeno, uzrok je dječje patnje. Dakle, autorica ženu odnosno majku kritizira zbog naizgledne pasivnosti, dok se muškarca to jest oca kritizira zbog pretjerane aktivnosti, čime nedvojbeno kritički progovara o heteronormativnim društvenim ulogama.

"Sisa mu je ubila nadljudske krike", "Urlala je sve dok njezina *majka* nije iz *majice izvukla dugačku zmiju iz koje je kapalo mlijeko*". "*U moje doba i tata je imao sisu*". "Htjele smo postati ravnopravna ljudska bića, ne dvadeset i četiri sata otvorene mljekare". (VR3)

Rudan metaforički progovara o dojenju. Dok prvom upotrebom metafore za dojku kritizira društveno raširenu ulogu majčinstva kojom žena gotovo posve gubi slobodu slijedom neprestane ovisnosti djeteta o majci; drugom upotrebom metafore svoju oštricu usmjerava na ulogu oca. Autorica je očigledno kritična prema aktualnom pristupu očinstvu jer današnjim očevima zamjera

manjak angažmana prilikom skrbi o djeci. No, na koncu se ponovno vraća kritiziranju žena koje su iz njezine perspektive odustale od borbe za ravnopravnost svodeći se isključivo na ulogu majke.

Metafora je često detektirana u službi oštre kritike dvostrukih standarda za muškarce i žene što ih je propisalo tradicionalno patrijarhalno društvo. Uporabom brojnih metafora autorice izražavaju svoj prijezir prema pravilima društvene igre koja su tako postavljena da žene uglavnom nemaju izgleda pobijediti. Ovime autorice nedvojbeno izražavaju bunt prema aktualnom društvenom uređenju iz čega je razvidno njihovo temeljno nezadovoljstvo svijetom kojeg su dio. Metafore su svojstvene svim autoricama te se kod sviju pojavljuju i različite metafore koje nerijetko potječu iz životinjskog svijeta, a čija su meta poruge muškarci na poziciji moći.

4.7. Personifikacija

"Osobita je vrsta metafore u kojoj se stvarima, prirodnim pojavama, apstraktnim predmetima, životinjama ili biljkama daju ljudske osobine" (Solar, 1976: 66).

"I ja sam nekako preživjela mjestimični *užas orgijanja* tabloidnih *medija* (*koji su, srećom, ovdje umrli* prirodnom smrću)". JV5

Već u naslovu/podnaslovu kolumne primjećujemo personifikaciju medija koje autorica nastoji prikazati kao živo biće sposobno, primjerice, izazvati bol, probleme i nelagodu drugim živim bićima. No, zađemo li dublje u takav vid medija, možemo spoznati da se tu ipak radi o onom stereotipu da su mediji 'lešinari', a što proizlazi iz nepobitne činjenice da se medije gleda kao ljude koji u njima rade, pa se ova personifikacija čini kao da se autorica osvrće na pojedince koji u njima radi te ipak ima težinu u stvarnosti.

"Plenkovićeve *hobotnica eskalira*. ... *Grabež i korupcija* nisu u međuvremenu nestali, vrlo se vjerojatno nisu ni ozbiljnije smanjili. Upravo suprotno, *potpuno su zakorovili i preuzeli Hrvatsku*. Invazivni poput *caulerpe racemose* ili *taxifolie*, algi ubojica koje svojim mahnitim širenjem uništavaju hrvatsko podmorje. Kao što politička *mafija guši i uništava državu*". (JL2)

Lovrić premijerovoj mreži ljudi daje pojam hobotnice, a tom personifikacijom ih opisuje kao umrežene ljude, a premijera kao onoga koji spaja sve te brojne krakove. Nadalje grabeži i korupciji

daje se moć da su preuzeli čitavu zemlju, i to usporedbom s algama koje se također lako šire. Iako mafija ne može gušiti državu, kao niti išta drugo, ovom personifikacijom jasno je da je riječ o političarima vezanima uz HDZ, dok je jasno da gušenje države predstavlja korupciju koja usporava njezin napredak te osiromašuje njezine ljude, kako novcem, tako i duhom.

Personifikacija je kod svih autorica u službi isticanja temeljne društvene nepravde koja se realizira zahvaljujući rodno uvjetovanim stereotipima, a najčešće na štetu žena. Posežući za ovom figurom, autorice svoje publike tekstovima ponekad odvedu u svijet magičnog realizma. Osobito upadljivim personifikacijama se ističe Lovrić koja uspješno pronalazi životinjski pandan gotovo svakoj meti svoje kritike. Razvidno je kako Lovrić uporabom ovakvih stilskih rješenja one koje kritizira nastoji maksimalno lišiti ljudskosti oduzimajući antagonistima svojih kolumni gotovo i zadnju mrvicu ljudskog dostojanstva.

4.8. Ironija

Ironija spada u figure misli. "Prvotno označava izražavanje putem suprotnosti: misli se zapravo obrnuto od onog što se izravno kaže. U svakodnevnom govoru ironija je ne samo izuzetno česta, nego čini ponekad i pravu maniru izražavanja" (Solar, 1976: 74).

"Slikovnica, doduše, može biti toliko opasna da ju je potrebno spaliti. Vidjeli smo to nedavno u Kaštelima gdje su na fašniku spalili maketu slikovnice 'Moja dugina obitelj'. Barbarski čin utoliko je strašniji što se odvijao pred očima djece. Djeca koja gledaju knjigu kako gori, bilo koju knjigu (ili maketu knjige), mogla bi odrasti s čudnom idejom da knjiga, iako nevažna, ipak može biti i silno opasna. Naravno da neće zapamtiti koja je to knjiga bila i kakav je njezin 'opasan' sadržaj, ali zapamtit će da knjiga – gori". (SD3)

Drakulić ironično tvrdi da slikovnice mogu biti opasne i to do te mjere da ih je potrebno spaliti. Iako je ironija razvidna već iz toga što je sama autorica književnica, dojam ironije još dodatno naglašava tvrdeći u ovom dijelu kolumne kako je knjiga nevažna, dok je kolumnu započela tvrdnjom da se u knjigama „nalazi sve”. Konkretno u vezi s ovim citatom, ali i cijelom kolumnom naslovljenom s *Čemu služe slikovnice? Generacijama su bile dio djetinjstva, a danas gube svoju ulogu* snažno je izražen stav autorice kako su i muški i ženski roditelj tradicionalne hrvatske obitelji podjednako odgovorni za njegovanje navika čitanja kod vlastite djece.

Još jedan važan aspekt jednakosti rodni uloga koje Drakulić jasno zagovara ovom kolumnom dolazi do izražaja prilikom kritiziranja stvarnog događaja spaljivanja slikovnice na karnevalu u Kaštelima. Iako je prema pisanjima medija predsjednik kaštelanske karnevalske udruge 'Poklade', Nikša Radić glavni odgovorni za ovaj čin, autorica svoju kritiku podjednako upućuje i muškarcima i ženama, a iz čega je razvidno da ni prilikom kritiziranja ne odstupa od načela ravnopravnosti pa jednakim aršinima mjeri i Kaštelane i Kaštelanke koji se nisu pobunili na ovaj - *barbarski čin*.

„Naravno da uvijek ima važnijih tema od nasilja nad ženama. Uz to, bila je to *obična bračna razmirica*, rekao je Tomašević, i optužio je suprugu da laže. Što će biti s njegovim položajem i članstvom u HDZ-u - dalje će se odlučivati bez prisustva javnosti. Ali ipak će se iz njihovih odluka saznati *koliko stranka i Vlada drže do ovakvih 'ispada' svojih ljudi na položaju*, dakle koliko ozbiljno shvaća nasilje u obitelji“. (SD5)

Drakulić poseže za *ironijom* s ciljem krajnje banalizacije nasilja nad ženama. Međutim, dovoljan je i tek letimičan pogled na njezinu biografiju kako bi se shvatilo o kolikoj je borkinji za neravnopravne članove društva riječ. Baš zato što je riječ o kolumnistici koja se najčešće doživljava gorljivom feministkinjom ova uporaba ironije dodatno dobiva na snazi. Nazivajući nasilje u obitelji *običnom bračnom razmiricom*, Drakulić nedvojbeno hini potpuno neupućenost u temu za koju ju se u širem društvenom kontekstu doživljava stručnjakinjom. Drakulić ironijom banalizira i pristup političara prema nasilju nad ženama. No kako su političari u poziciji moći, budući da utječu na zakonsku regulaciju ovog društvenog problema, uporabu ironije u ovom slučaju znakovito ističe uvodeći znake navoda kod riječi *ispad*, a iz čega je razvidno razlikovanje vrsta ironije.

"Ima, čitam, zabrinjavajuće baždarene djece kojoj smetaju haljine koje nose okorjeli rokeri iz Leta 3. Nije to tužno samo zato što su djeca, unatoč naporima svojih profesora u potpunosti nesvjesna što znači scenski kostim, kakve sve nijanse poruka, društvenih pa i političkih, nečiji odabir odjeće i rekvizita u javnom nastupu može imati, već i banalnije od toga: *postoje mladi među nama kojima smetaju muškarci u haljinama*".(JV1)

U ovom citatu vidimo kako Veljača zamjećuje isti problem kao i autorice iz literature o rodni ulogama gdje dječacima i djevojčicama pripadaju zadana različita obilježja, između ostaloga, u odijevanju, pa ljudima predstavlja problem izlazak iz tih zadanih normi, u ovom slučaju, kada se muškarac drzne obući haljinu. Veljača, između ostalog, kritizira roditeljstvo.

"Vulva/stidnica je izostavljena jer je - kao što joj već i samo ime kaže - stidno ili sramotno pokazivati je. Inače je narodski izraz još slikovitiji: 'ženska sramota'. S druge strane, muški spolni organ je najvećim dijelom vanjski pa je u prikazima nezaobilazan. Osim toga, penis naprosto nije 'stidan' već je u patrijarhalnoj kulturi znak nositelja moći". (SD4)

Drakulić ironizacijom ističe podjelu rodni uloga po kojima je muškarac nositelj moći, ali koristi i stilsku figuru simbola penisa kojemu pripisuje društveno povijesni kontekst nositelja moći. Na neki način, možemo reći, kako se muškarac pripisuje svom 'simbolu', da se eufemistički izrazimo, a isto tako se i žena pripisuje svomu. Samo što je žena u nepovoljnijem položaju jer se njezin zove 'stidnica', te se veže uz ulogu da se žene trebaju stidjeti svoje seksualnosti budući da za razliku od muškaraca, njezini spolni organi stereotipno vezani uz rađanje, a nikako užitak koji je, kao i organ po nazivu iz naroda - ženska sramota. Drakulić kritizira katoličku tradiciju kojom, između ostalog, tabuizacija seksualnosti vlada u sustavu obrazovanja.

"Pretpostavka je da ovo proizlazi iz logike muške dominacije: naime, kako oplodnja ne ovisi o ženskom zadovoljstvu (pa tako, vjerovali ili ne, postoji teza da silovana žena ne može ostati u drugom stanju!) - čemu pokazivati nešto nevažno i još sramotnije od sramotne piše? Žensko zadovoljstvo je posljednji ne samo spolni, nego i društveni i kulturni tabu, nešto o čemu se ne govori, što ne postoji, što se ignorira i briše u konzervativnoj, katoličkoj utvrdi u koju se Hrvatska pretvara, između ostalog zahvaljujući i ovakvom podučavanju". (SD4)

Drakulić i u ovom primjeru, kao i u prethodnom, oštro kritizira muškarce koji zlorabe poziciju moći koju uživaju, a na štetu druge polovice čovječanstva tj. žena.

Ironija se gotovo beziznimno pojavljuje u tekstovima svih autorica, najčešće kako bi se stvarni društveni događaji potpuno banalizirali i doveli do apsurdna. Premda su sve autorice vješte prilikom ironiziranja, a pri čemu im uvelike služe i brojne druge uvjetno rečeno jednostavnije stilske figure, posebno su upečatljive ironije Rudan i Drakulić. S ciljem prokazivanja dugoročne štetnosti tradicionalnog njegovanja rodni stereotipa, i Rudan i Drakulić plivaju kao ribe u vodi pretvarajući se da im manjka znanja čime kod svojeg čitateljstva ponekad zasigurno izazivaju priželjkivani osjećaj zbuđenosti pa i čuđenja. Hineći neupućenost, autorice banaliziraju najcrnije scenarije iz javnog društvenog života.

4.9. Oksimoron

Oksimoron spada u figure misli. "Posebna je vrsta antiteze odnosno paradoksa u kojem se spajanjem protuslovnih pojmova stvara novi pojam odnosno predodžba" (Solar, 1976: 75).

"Pismo *nerodjenom Anti*". "...*budi sretan da se nisi rodio, budi sretan*". "Ipak sam ja tvoja mama. Antiša, ja sam te *ubila*". (VR4)

Oksimoronima Rudan naglašava paradoks davanja ljudskih osobina abortiranom djetetu, a oduzimanja istih živog, odraslog i samostalnoj ženi. Već u naslovu ističe se pismo posvećeno Anti koji je nerođen, koji ga ne može pročitati te je besmislena i sama ideja interakcije s nekim tko nije rođen. Isto se ponavlja i u drugom primjeru gdje se poziva nerođenu osobu da bude sretna i to baš jer se nije ni rodila. Rudan konačno poentira paradoksom u kojem ističe krivnju s kojima se nose žene koje pobače, a to je paradoks kojime su majke, ali nisu rodile.

"Njegova je *pobjeda* očito jako *kisela*". (JL3)

Pobjeda je pojam koji se uglavnom veže uz nešto slatko, dok je poraz kiseo. Kiseljenjem pobjede, Lovrić opisuje pobjedu Plenkovića upravo suprotnom - porazom. Jer ne samo da ne može sastaviti Vladu jednako kao i na prošlim izborima, već mora koalirati s onima koji su ih najviše prozivali u kampanji. Time se ističe kako premijer laže te nije zaista zadovoljan.

"Istovremeno dok hrvatskim ulicama hoda *razdragana sirotinja* obuzeta borbom za bolje sutra *nerođene djece, hrvatski katolički popovi guze hrvatsku rođenu djecu*". (VR1)

Oksimoron *razdragana sirotinja* Rudan koristi kako bi istaknula da unatoč ozbiljnim problemima običnoga čovjeka, ljudi i dalje dobivaju zadovoljstvo iz Hoda protiv abortusa, iako od njega nemaju nikakve koristi. Nadalje bolje sutra nerođena djeca ne mogu imati, a tim oksimoronom Rudan naglašava besmislenost argumentacije pobornika Hoda za život, pogotovo kada se uz tu sintagmu stavi nastavak rečenice u kojoj vulgarizmom ističe licemjerje da se netko bori za nerođenu djecu dok među svećenicima i dalje postoje pedofili.

„I tako, danas će mužjaci diljem Lijepe Naše ženama dijeliti *mrtve ruže*. Pravi poklon za prave osobe. *Mi jesmo mrtve ruže*”. (VR2)

Rudan rabi oksimoron mrtve ruže s ciljem naglašavanje beznačajnosti poklona koji žene obično dobivaju povodom Međunarodnog dana žena. Naknadnim ponavljam istog oksimorona dodatno apelira na beznačajnost poklona koji povezuje s beznačajnošću primateljica tog istog poklona čime nedvojbeno čitateljstvu poručuje da su žene u Republici Hrvatskoj beznačajne u odnosu na muškarce.

Oksimoron se kao stilska figura ne pojavljuje previše često u analiziranim kolumnama, no kada se pojavi gotovo uvijek ostavi iznimno snažan dojam. Autorice za oksimoronima najčešće posežu sa svrhom prokazivanja besmislenosti mnogobrojnih segmenata dominantne društvene tradicije pri čemu su najčešća meta najžešćih kritika upravo oni koji zagovaraju njegovanje postojeće tradicije. U tom kontekstu se autorice često kritički odnose prema crkvenom propisivanju moralnih vrijednosti, čime nastoje ukazati kako ni oni koji proklamiraju ćudoređe nisu besprijeborni. Jednako vrijedi i za uži uži najuglednijih hijerarhijskih svjetovnih pozicija tj. političare, zakonodavce kojima autorice spočitavaju nedovoljnu osviještenost za sve one članove društva koji su na društvenoj skali slabije pozicionirani od njih, a napose – žene. Također, oksimoron se nerijetko pojavljuje i kao dio kakve složenije stilske figure poput hiperbole, gradacije, ali i retoričkog pitanja.

4.10. Retoričko pitanje

Spada u figure konstrukcije. "Označava posebnu upotrebu upitnih rečenica, takvu u kojoj se upitne rečenice postavljaju, a često i nižu jedna za drugom, bez namjere da stvarno označe pitanje. Upitne rečenice, naime, služe zapravo kao izjavne rečenice, naglašavajući svojim upitnim oblikom određen osjećajni stav" (Solar, 1976: 70).

"Jesu li ikad ta djeca koja kritiziraju kostime bojeći se zapravo sad već kultne crne rupe u kojoj se miješaju spolovi, a rodna ideologija kastrira Hrvatine, gledali Chaplina i njegovu kritiku Hitlera?". (JV1)

"Jesu li oni u haljinama i s ruževima uopće Hrvati? I te kakvi". (JV1)

Veljača retoričkim pitanjem ističe kako u strahu od kršenja zadanih normi rodnog ponašanja u sklopu uloge gdje muškarci ne smiju nositi haljine, djeca ne vide problem u onome što Let 3 haljinama ismijava, a to su militantnost, režim u Rusiji, rat i nuklearno oružje te ne očekujući

odgovor pitanjem zapravo ističe da se i u davnijoj i manje 'woke' prošlosti na isti način kritiziralo vlast, no tada ljudi nisu iz mržnje u tome vidjeli ideologiju.

"Zašto se ženama prodaje priča da im je smisao života istisnuti iz sebe komad mesa a onda se pred tim mesom tresti do kraja života? To što žena izbacila iz sebe istovremeno je i njezin ubojica i dokaz da je uspješna i normalna? Danas ta bolesna teza drži vodu više nego ikad u posljednjih pedeset godina".
(VR3)

Rudan se ovdje osvrće na majčinstvo i na pretpostavljenu ulogu žene u društvu, ali ne isključivo u odnosu na muškarce, nego općenito. Od žena se očekuje da budu majke, često ih se proziva da nisu ispunjene ili sretno ako nisu majke, te se često na žene gleda kao na monstrume ako samostalno odluče da ne žele imati djecu ili da na njih nisu spremne. Dodatno, Rudan kritizira i da se "žene pred tim mesom moraju tresti do kraja života", aludirajući kako djetetu moraju biti podređene kao i svakoj njegovoj potrebi, zanemarujući ono što njima samima treba. Riječju 'ubojica', smatra se da žene time završavaju svoj život kao ambiciozne, karijerne ili samo žene koje imaju interese, hobije i svoje ja, te ga zamjenjuje rodnom ulogom kojom žena koja ima dijete postiže uspjeh i normalan pogled društva jer se smatra kako joj je to jedini fokus i cilj u životu. Naime, društveno je dominantno mišljenje kako žena koja rađa poštuje društvo, iz njega ne iskače, ne nameće se te prihvaća još jednom prešutno pristaje na društvenu ulogu drugotne te podrediti svoj život drugom djetetu, a na što Rudan elegantno i ironično reagira komentirajući takvu podjelu s "Jebote!".

„A i da ima, što uopće znači da 'hrvatska obitelj mora biti u centru društva'? Ili pravednost, pa još hrvatska? Ili osnaživanje demokracije - dakako, hrvatske? Uostalom, isto što i život dostojan čovjeka, ili demografska obnova, obećanja iz prošlog mandata. Ako se obećanja ne ostvare, kao što nisu, nikome ništa. Oni, naime, znaju da se ne glasa za odgovornost, nego za lijepa obećanja. Pa tko obećava više i ljepše, tome djevojka!". (SD1)

Drakulić niže retorička pitanja kako bi naglasila osobnu zgroženost nad izjavama kojima tadašnja predsjednička kandidatkinja Kolinda Grabar Kitarović predstavlja svoj program u utrci za još jedan mandat. Nadalje, Drakulić za cilj ima osjećaj zgroženosti prenijeti i na svoje čitatelje, pri čemu se služi i ponavljanjem različitih izvedenica od imena same države kojom Grabar Kitarović već predsjednikuje – Republika Hrvatska.

Fraza *Hrvatska obitelj* je istaknuta već u prvom od niza retoričkih pitanja čim Drakulić postiže upadljivost, dok u svakom nadolazećem retoričkom pitanju subjekt gubi na snazi, sve dok se posve ne raspline izjavnom rečenicom koju Drakulić sugestivno završava ukazujući da su sve to *obećanja iz prošlog mandata*. Slijedom ranijeg teorijskog dijela rada, posve je jasno kako Drakulić nipošto ne stavlja slučajno naglasak upravo na 'hrvatsku obitelj', naime, od predsjedničke kandidatkinje, a k tomu još i najsnažnije ideološki desne političke stranke, društvo očekuje privrženost obitelji. Osim privrženosti obitelji, od žene predsjednice se zahvaljujući zadanim rodnim ulogama očekuju i ugodno (nježno) ophođenje te ista takva i vanjština odnosno fizički izgled. Naglašavanjem očekivanja birača kojima se Grabar Kitarović obraća, a koja Drakulić definira tek kao 'lijepa obećanja', kolumnistica ironizira pojam ljepote. Ironiju dovodi do vrhunca posljednjom rečenicom 'Pa tko obećava više i ljepše, tome djevojka' iz koje je razvidno kako Drakulić ne doživljava samo obećanja pejorativno lijepima, nego i samu kandidatkinju koja obećavajući više i ljepše postaje i biračima sve ljepša. Uočljiva je intertekstualna veza s narodnom poslovicom *Tko prvi – njegova djevojka*.

„Međutim, prije nego povjerujemo županu Tomaševiću, trebali bismo odgovoriti na pitanje *koja bi se žena odlučila na iznošenje problema u javnost*, svjesna posljedica ponajprije za djecu, a zatim i samu sebe ? *Koja bi žena*, osim ozbiljno ugrožene, *napisala pismo predsjedniku stranke njenog muža*, k tome i premijeru - i to još prije šest mjeseci? *Osim ako se bračne razmirice tipa padanja niz stepenice nisu ponavljale toliko često da ih je bilo nemoguće izdržati?*”. (SD5)

Drakulić niže čak tri retorička pitanja uzastopce. Što pitanja idu dalje, to jasnije postaje koliko navedena pitanja ne traže odgovora, već je njihova isključiva uloga pojačavanje konačne poruke kolumnistice, a poruka je da je žrtva obiteljskog nasilja bila izložena - neizdrživom nasilju. Ovime autorica podcrtava nesigurnu svakodnevicu mnogih žena u Republici Hrvatskoj, čak i onih koje su o neizdrživom nasilju odlučile javno progovoriti.

"Pevaljko Škoro još je precizniji. Silovana žena bi se, prije nego krene prema kobili, trebala savjetovati sa '*svojim najbližima*'. *Tko su njeni 'najbliži'? Tata? Mama? Muž? Dečko? Svećenik? Možda je to Škoro koji će u Saboru, nadam se da nakon ove izjave neće, odlučivati o našoj i o sudbini grešnice?*". (VR5)

Kolumnistica se u ovome odlomku koristi retoričkim pitanjima, ali specifičnim oblikom ironiziranog pitanja kojim naglašava da bi žena trebala odlučivati o svom tijelu, pogotovo u slučaju silovanja, pa pitanjima dodatno banalizira i kritizira jer se njima ruga ideji da o tome odlučuje bilo tko drugi. Ovdje je prisutna i gradacija, jer koliko god je problematično da o tome odlučuje, suprug ili obitelj, još bi čudnije bilo da o svemu odlučuje svećenik. No vrhunac gradacije, kao i bespravnog poriva u pravo silovane žene je ironično pitanje kojim se omalovažava sama ideja da bi o tome odlučivao pjevač i pop političar Miroslav Škoro, a kritizira ga se dodatno i kao muškarca na poziciji moći, konkretnije, javnog utjecaja.

"Pokazuju srednji prst mužjacima koji okolo šire teoriju o sretnoj dječici silovanih žena i o ženama ubojicama. U akciju Srednji prst uključio se čak i *Kolinda koji je u pet godina svoje vladavine ženama stalno pokazivao srednji prst. Mužjak Kolinda je nakon silaska s trona promijenio spol?*". (VR5)

Rudan u ovom odlomku kolumne naglašava rodne uloge u kojoj je muškarac skloniji biti političar, a žena isto može postići tek ponašajući se kao muškarac, pa tako proziva prvu ženu Predsjednicu države Kolindu Grabar Kitarović mužjakom i obraća joj se u muškome rodu. To je dodatno pojačano i retoričkim pitanjem u kojem se humorno, bez očekivanja odgovora, ali uz naglašavanje upravo tih rodnih uloga koje tadašnja predsjednica krši kako bi bila uspješna, pokušava doznati je li naša predsjednica "promijenio spol nakon silaska s trona", budući da kad je bila predsjednica, kao žena nije bila vulgarna i pokazivala srednji prst, ali sada to čini.

"Što reći o biskupu Košiću koji se povremeno izvlači iz svoje raskošne pećine pa krene ženama držati slovo? Košić sve zna o abortusu, o jebanju nevine hrvatske dječice pojma nema. On i ne vidi da u tome postoji problem. Kad njegove kolege zadignu raskošnu halju i uvale djetetu katolički kingsajz kurac u nevinu riticu... *Je li to prolajf ili je to ipak ubojstvo?*". (VR5)

Prvim retoričkim pitanjem, možemo reći uljuđenim, Rudan pokazuje ljutnju na to što biskup govori ženama kako bi se trebale ponašati, a koristi i metaforu *raskošna pećina* kojom se ironično referira na crkvu. Drugo pitanje je pak vulgarne prirode kojom kolumnistica izražava svoje zgražanje koristeći vulgarizme koji su ogavni kako bi naglasila ogavnost čina pedofilije, te probleme koje Crkva s njome ima u svojim redovima. Treće pitanje povezuje prva dva te se referira na kontradiktornost činjenice da Crkva proziva abortus te se zalaže za život, a onda se nerijetko u baš u crkvenim redovima taj život oskvrnjuje pedofilijom.

"Umišljam si da su mnogi propustili stvarnu poruku masovnog okupljanja, jer, u protivnom - zar doista toliko žena, djevojaka, curica želi da se zabrani pobačaj? Ono, baš svima? Čak i frendici koja je napravila glupost ono ljeto? Čak i mami koja ne može više? Čak i sebi samoj, koja jedva imaš za kiflu prije premale plaće na kraju mjeseca? I vjeruju li zaista, 2023., u godini rata, siromaštva, u desetljeću migracija, prirodnih katastrofa, pandemije, smrti, da je djetetu, kako jedan od slogana kaže- samo potrebna ljubav? Što misle tko će odgovarati dijete ako majka ne može, nema financijskih, emotivnih, organizacijskih kapaciteta?". (JV3)

Veljača nizanjem retoričkih pitanja produbljuje tematiku na koju mnogi površno gledaju te ističe sve probleme koji mogu biti razlog za pobačaj te utjecati na odluku majke. Pita se zašto nitko od sudionika Hoda za život ni ne ističe ta pitanja i probleme, niti ne nudi odgovore.

Retorička pitanja su gotovo uvijek vrlo upečatljiva te se pojavljuju bez stanovitog pravila, nekad na samom početku teksta, ponekad u sredini, a vješto ih se može uklopiti i na sam kraj kolumne kako bi autorice kroz privid suptilnosti, zapravo, poentirale izražavajući vlastito mišljenje. Premda su retorička pitanja autorica ponekad i humorna, najčešće su u službi naglašavanja osobnog mišljenja koje ostaje barem dijelom zakamuflirano. Također, retoričkim su pitanjem sve autorice sklone izraziti osobno zgražanje nad kakvom društvenom pojavom i to s ciljem da isti osjećaj prenesu i na svoje publike. Nerijetko su retorička pitanja i gradivni element kakve druge figure, poput gradacije. Međutim, što se god više pitanja niže, banalnost problematike postaje izraženija kao i shvaćanje da im ne treba odgovora.

4.11. Gradacija

Gradacija spada u figure misli. "Gradacija nastaje takvim izborom riječi, slika i misli, kojima se izaziva postepeno pojačavanje ili slabljenje početne predodžbe ili misli" (Solar, 1976: 74).

S druge strane u frazi "njihova se volja sa zabranama jako razmahala, razgoropadila. Uzimaju si prava koja im ne pripadaju. Otvoreno prijete da će zgaziti...reducirati slobode... inkvizicijski skrojen". (JL1)

U cijelom odlomku kod Veljače zapažamo gradacije. Detektira se problematično ponašanje političara, a zatim se koriste riječi kojima se sve više povećava strah, ali i jačina djela koja čine.

"Toliko poruka bilo je u tom filmu za malo dijete koje sam tada bila, ali sve su bile iznad Tinine glazbe: njezin život, *pobjeda nad stereotipima, pobjeda nad nasiljem, pobjeda nad nesretnim djetinjstvom, višestrukim majčinstvom, pobjeda nad monstroom, nad muškom dominacijom*, sve je to ostalo zauvijek zapisano u povijesti rocka i pop-kulture". (JV5)

Bijedu i težinu života Tine Turner Jelena Veljača naglašava gradacijom, pokušavajući opisati nevjerojatan, fatalni niz nesreća koje su je zadesile kako bi naglasila snagu te velike žene. Ne samo da je pobijedila napise u medijima i stereotipe, koji su joj umanjivali kvalitetu života, ali su nešto s čime se većina ljudi nosi, no nastavlja se naglašavanje sve gorih stvari, jer je pobijedila i nasilje - privremenu patnju, zatim nesretno djetinjstvo, trajnu patnju koju zasigurno osjeća i u poodmakloj dobi, no ona blijedi, no višestruko majčinstvo ju veže za cijeli život odgovornošću, obvezom zaštite i brigom, a zatim slijedi pobjeda nad monstroom koja predstavlja konačni preokret života iz negativnog u pozitivno, a isto zatim kulminira pobjedom nad muškom dominacijom, apstraktnom pojavom kojom se nije samo izborila za svoj život, nego već pomaže patnji drugih žena koje prolaze kroz iste brige i muke.

"Danas... Danas *su djeca diktatori kojima majke, dok tate rade, služe bez pogovora*. U pelenama ponosno hodaju do sedme, bacaju doručak na pod jer tako pokazuju svoju osobnost, prijete plavim telefonom čim od prve ispod majčine bluze ne nađu komad mokre dude. *Već u drugoj znaju da majka, zato što je njih rodila, ne smije piti, pušiti, pjevati, plesati, skakati, smijati se, raditi, živjeti...*". (VR3)

U navedenom odlomku Rudan koristi dvije gradacije. U prvoj se koristi da se povećaju očekivanja od majke te načini na koje trpi ponašanja svoje djece, dok se u drugoj postupno pokazuje sloboda i prava koja žena u roditeljstvu gubi, od svakodnevnih užitaka, preko hobija, do zaposlenja, samostalnosti i financijske neovisnosti.

U analiziranim tekstovima se gradacija beziznimno pojavljuje u varijanti uzlaznosti budući da od naizgled laganog pristupa temi autorice zadaju sve snažniji ritam dok se ne postigne potpuni klimaks. Majstoricom ovog zanata pokazuje se Rudan kojoj su obično dovoljne samo tri rečenice da svoje čitateljstvo dovede do emotivnog vrhunca, a nije joj strano ni istodobno korištenje više gradacija koje imaju cilj upozoriti na različite fenomene koje odabire problematizirati. Sve autorice barem jednom posežu za gradacijom kako bi naglasile žensku snagu, neuništivu usprkos

tradicionalno patrijarhalnom društvu. S druge pak strane, kada je riječ o muškarcima, autorice su sklone gradacijom isticati slabost i druge mane.

5. ZAKLJUČAK

Predmet ovog rada je bio diskurs rodni uloga kod hrvatskih kolumnistica. Kako bi se dublje uronilo u slabo zastupljeno proučavanje hrvatskog modernog kolumnizma, osobito ženskog, primijenjena je metoda deskriptivne analize na uzorku od 20 kolumni objavljenih između 2014. i 2024. godine. Uzimajući u obzir dugovječnost kolumnističke karijere te popularnost kolumnistica, pri čemu nije ni zanemaren snažan odjek njihova rada, analizirane su kolumne idućih autorica: Jelene Veljače, Vedrane Ruda, Jelene Lovrić i Slavenke Drakulić.

Pomoću literature definiran je prvi set ključnih pojmova rada: diskurs, rod i rodnost te rodne uloge. Slijedom navedenih tumačenja izgrađen je prostor za razumijevanje definiranja i redefiniranja rodni uloga i normi u suvremenom hrvatskom društvu iz perspektive istaknutih kolumnistica. Potom je posebno pojašnjena neraskidiva veza između rodni uloga i medija. Mediji ne samo da su jedan od čimbenika usmjeravanja te formatiranja rodni uloga, nego su najčešće i katalizator perpetuiranja postojećih društvenih normi, kako posredstvom radnika u medijima, tako i zahvaljujući sklonosti publika da se poistovjećuju s rodnim ulogama kakve im mediji plasiraju. Međutim, premda su mediji, odnosno kolumna kao specifičan oblik novinarskog izraza, središnje mjesto realizacije diskursa u ovom radu, rodni uloga ne bi bilo bez jezika - niza simbola koji nose određena značenja. Upravo jezik zajedno s medijima igra odlučujuću ulogu pri reprodukciji i oblikovanju rodni uloga u društvu.

Stilski obilježen jezik karakteristika je svih četiriju kolumnistica. Dok svaka njeguje sebi svojstven prepoznatljiv stil, ipak su sve međusobno povezane izraženom kvantitetom stilskih izražajnih sredstava kojima ostvaruju uvjerljivije, zanimljivije i publici emotivno podatnije tekstove. Tijekom analize su stilski izražajna sredstva razvrstana slijedom najbližeg shvaćanja suvremenog jezika u iduće kategorije: figure riječi (metafora, eufemizam, epitet, personifikacija), figure konstrukcije (retoričko pitanje, inverzija) i figure misli (hiperbola, gradacija, oksimoron, ironija). Vulgarizmi i biblizmi čine zasebnu kategoriju.

Vulgarizmi i biblizmi autoricama uglavnom služe kao alat provokacije, osobito prilikom kritike upućene Crkvi i patrijarhalnim vrijednostima. Za isticanje negativnih osobina likova koji čine antagoniste pojedinih kolumni, autorice posežu za epitetima koji su istodobno i u službi ostvarivanja drugih figura poput ironije, gradacije i hiperbole. Hiperbola najčešće naglašava krajnosti društvenih nepravdi pa autoricama pruža zamišljeni prostor društvene polarizacije na 'mi' i 'oni', uglavnom navodeći čitateljstvo na šok ili ponekad humor. Premda se eufemizam poslovično

rabi kako bi se ublažile osjetljive teme, autorice tomu nisu sklone, već suprotno – eufemizmom pridonose društvenoj detabuizaciji, a uvođenjem stranih riječi sugeriraju rodnu neravnopravnost kao međunarodni problem. Inverzija, osobito kod Veljače, služi devalviranju suprotnih vrijednosti, dok se metafora uglavnom kod sviju autorica koristi s ciljem prokazivanja dvostrukih standarda u društvu, pri čemu se nerijetko pojavljuju metafore iz životinjskog svijeta. Personifikacijom autorice, a osobito Lovrić, naglašavaju društvene nepravde i porazan učinak rodnih stereotipa, dok ironija apsolutno dominira svim tekstovima kao naj snažnije sredstvo kako kritike, tako i banalizacije društvenih normi, a u čemu su osobito vješte Rudan i Drakulić. Iako rjeđe prisutan, oksimoron je izrazito učinkovit prilikom ukazivanja na apsurdnost tradicijskih vrijednosti. S druge strane, česta su retorička pitanja koja služe latentnom mimikriranju vlastitih stavova pa čak i zgražanja, dok gradacija autoricama omogućava postupno pojačavanje emotivnog učinka. Kao i mnoge druge figure, Rudan majstorski rabi gradaciju kako bi žensku snagu istaknula nasuprot muškim slabostima.

Analizom kolumni je utvrđeno da istaknute hrvatske kolumnistice često preispituju tradicionalne rodne uloge, ističući društvene nejednakosti i izazove s kojima se žene suočavaju, pri čemu promoviraju rodnu ravnopravnost. Služeći se različitim stilovima pisanja i pristupa, kolumnistice svoje platforme stavljaju u službu kritičkog odmak prema dominantnoj podijeli rodnih uloga, nerijetko kritizirajući patrijarhalne strukture i buneći se na društveni *status quo*. Diskurzivnim pristupom koji se opire ukorijenjenim rodnim ulogama i stereotipima, kolumnistice čitateljstvu otvaraju druge perspektive potičući ih na kritički odmak prema zatečenom stanju.

Zatečeno stanje odnosno polazišna perspektiva autorica u ovom se radu nastojala razbistriti detektiranjem idućih deset tematskih obrazaca: roditeljstvo te napose majčinstvo i očinstvo, obitelj, abortus, Crkva, politika, mediji, obrazovanje i nasilje. Premda u različitoj mjeri, svaka se od analiziranih kolumni barem u jednom aspektu bavi nekom od navedenih tema, a najčešće ih se više istodobno vrlo kritički problematizira.

Iako ovako kritičan pristup kolumnistica rodnim ulogama pruža nadu da će rodna ravnopravnost postajati sve važnijim ciljem, nisu zanemarivi ni izazovi s kojima se kolumnistice suočavaju. Možemo pretpostaviti kako česta ograničenja strukturnim i kulturnim okvirima, a koji idu na ruku održavanju rodne neravnopravnosti, kao i reakcije publika u kombinaciji s širim društvenim kontekstom, barem u nekoj mjeri otupljuju koliko osnažujuću, toliko i subverzivnu oštricu hrvatskih kolumnistica.

LITERATURA

Ban, Ana (2003). Rodni stereotipi u predškolskoj igri. U: Petrović – Sočo, Biserka, Višnjic Jevtić Adrijana (ur) *Play and playing in early childhood conference book* (str. 91-105). Zagreb: Alfa.

Barada, Valerija, Jelavić, Željka (2004) *Uostalom, diskriminaciju treba dokinuti! Priručnik za analizu rodni stereotipa*. Zagreb: Centar za ženske studije.

Biografija <https://www.biografija.com/jelena-veljaca/> Pristupljeno: 25. srpnja 2024.

Drakulić, Slavenka (2017) Kako će supruga požeškog župana dalje? Novca nema, a u Požegi ne može naći odvjetnika koji bi je zastupao pro bono.

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/za-jutarnji-pise-slavenka-drakulic-kako-ce-supruga-pozeskog-zupana-dalje-novca-nema-a-u-pozegi-ne-moze-naci-odvjetnika-koji-bi-je-zastupao-pro-bono-6672369> SD5 (Pristupljeno: 2. kolovoza 2024.)

Drakulić, Slavenka (2018) Čemu služe slikovnice? Generacijama su bile dio djetinjstva, a danas gube svoju ulogu.

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/slavenka-drakulic-cemu-sluze-slikovnice-generacijama-su-bile-dio-djetinjstva-a-danas-gube-svoju-ulogu-7168584> SD3 (Pristupljeno: 2. kolovoza 2024.)

Drakulić, Slavenka (2018) Ako žene ne postoje u jeziku, kao i da uopće ne postoje.

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/ako-zene-ne-postoje-u-jeziku-kao-i-da-uopce-ne-postoje-7735236> SD2 (Pristupljeno: 1. kolovoza 2024.)

Drakulić, Slavenka (2019) Kolinda ima velike šanse. Jer Hrvatska ne zna bolje.

<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/kolinda-ima-velike-sanse-jer-hrvatska-ne-zna-bolje-9623320> SD1 (Pristupljeno: 1. kolovoza 2024.)

Drakulić, Slavenka (2024) O ženama bez vulve.

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/o-zenama-bez-vulve-15431773> SD4 (Pristupljeno: 2. kolovoza 2024.)

Fiske, S. T., & Stevens, L. E. (1993). *What's so special about sex? Gender stereotyping and discrimination*. Newbury park: Sage Publications.

Gojević, Mirta (2009) Publicistički stil. *Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis*, 3 (3): 23 – 30. <https://hrcak.srce.hr/70009> Pristupljeno: 3. kolovoza 2024.

Heffer, Hrvoje (2007) Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33 (1): 165-174. <https://hrcak.srce.hr/22036> Pristupljeno 3. kolovoza 2024.

Hrvatska enciklopedija (2024) <https://www.enciklopedija.hr/clanak/lovric-jelena> ,
<https://www.enciklopedija.hr/clanak/drakulic-slavenka> Pristupljeno: 25. srpnja 2024.

Hržica, Gordana, Peretić, Maja (2015) Što je jezik? U: Kuvač Kraljević, Jelena (ur) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim poteškoćama*. (str. 9 – 25). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Jugović, Ivana (2010) Što se mjeri pod pojmom rodnih uloga? Pregled i evaluacija skala rodnih uloga i stavova o rodnim ulogama. *Suvremena psihologija*, 13(1): 113-135. <https://hrcak.srce.hr/clanak/123582> Pristupljeno 1. kolovoza 2024.

Kendall, Shari, Tannen Deborah (2001) Diskurs i rod. U: E. Hamilton, Heidi, Tannen Deborah, Schiffrin, Deborah (ur) *The Handbook of Discourse Analysis*. (str. 186 – 198). Massachusetts, Oxford: Blackwell Publishers. <https://hrcak.srce.hr/file/165039> Pristupljeno 6. kolovoza 2024.

Kulušić, Ante (2022) *Pitanje postojanja slobode unutar društvenog konteksta*. Diplomski rad. Zagreb: Fakultet hrvatskih studija.

Leinert-Novosel, Smiljana (2018) Društveni položaj žena u Republici Hrvatskoj: žena i obitelj (1999. – 2016.). *Politička misao*, 55(1): 53-73. <https://hrcak.srce.hr/clanak/289950> Pristupljeno 3. kolovoza 2024.

Lovrić, Jelena (2019) Lažeš, Kolinda!.

<https://www.nacional.hr/linija-zivota-lazes-kolinda/> JL5 (Pristupljeno: 4. kolovoza 2024.)

Lovrić, Jelena (2022) Kad poštenje postane hrabrost.

<https://www.nacional.hr/linija-zivota-kad-postenje-postane-hrabrost/> JL2 (Pristupljeno: 4. kolovoza 2024.)

Lovrić, Jelena (2024) Mahnito retardiranje Hrvatske.

<https://www.nacional.hr/linija-zivota-mahnito-retardiranje-hrvatske/> JL1 (Pristupljeno: 4. kolovoza 2024.)

Lovrić, Jelena (2024) Slaviti ili plakati: Plenkovićeve kisela pobjeda, dovoljna za neželjeni brak s Penavom.

<https://www.nacional.hr/izbornica-jelene-lovric-slaviti-ili-plakati-plenkoviceva-kisela-pobjeda-dovoljna-za-nezeljeni-brak-s-penavom/> JL3 (Pristupljeno: 4. kolovoza 2024.)

Lovrić, Jelena (2024) Dragan Primorac pomiratelj Hrvatske? Ništa dalje od istine!

<https://www.nacional.hr/linija-zivota-dragan-primorac-pomiratelj-hrvatske-nista-dalje-od-istine/> JL4 (Pristupljeno: 9. kolovoza 2024)

Mrnjavac, Ema (2023) *Razvoj rodnih uloga i usvajanje rodnih stereotipa kod djece u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Diplomski rad. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.

Obradović, Đorđe. (2008) Kolumne nisu novinski rod. *MediAnali* 2 (3): 13–38. <https://hrcak.srce.hr/42340> Pristupljeno 8. kolovoza 2024.

Pentavec, Kristina (2019) *Politički diskurs na blogu Vedrane Rudan*. Diplomski rad. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Pranjić, Krunoslav (1983) Stil i stilistike. U: Škreb, Zdenko, Stamać, Ante (ur) *Uvod u književnost. Teorija, metodologija*. (str. 253-255). Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Rudan, Vedrana (2014) Muzare.

<https://www.rudan.info/muzare/> VR3 (Pristupljeno: 3. kolovoza 2024.)

Rudan, Vedrana (2019) Guzicama do slobode.

<https://www.rudan.info/guzicama-do-slobode/> VR2 (Pristupljeno: 3. kolovoza 2024.)

Rudan, Vedrana (2019) Hod zakurac.

<https://www.rudan.info/tag/hod-za-slobodu/> VR1 (Pristupljeno: 3. kolovoza 2024.)

Rudan, Vedrana (2020) Pismo nerođenom Anti.

<https://www.rudan.info/pismo-nerodenom-anti-2/> VR4 (Pristupljeno: 3. kolovoza 2024.)

Rudan, Vedrana (2020) Biskupi i političari.

<https://www.rudan.info/biskupi-i-politicari/> VR5 (Pristupljeno: 3. kolovoza 2024.)

Sever Globan, Irena, Plenković, Mateja, Varga, Vanesa (2018) Reklame i rodni stereotipi: važnost medijske pismenosti. *Mediji, kultura i odnosi s javnostima*, 9 (1-2): 81-94.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/313304> Pristupljeno 5. kolovoza 2024.

Silić, Josip (2006) *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.

Solar, Milivoj (2006) *Rječnik književnog nazivlja*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

Solar, Milivoj (1976) *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Struna, terminološka baza hrvatskoga strukovnog nazivlja (2024.) diskurs.
<http://struna.ihjj.hr/naziv/diskurs/25343/> Pristupljeno: 24. srpnja 2024.

Šego, Jasna (2005) *Kako postati uspješan govornik : priručnik i vježbenica retorike za učenike i studente*. Zagreb: Profil International.

Turk, V. (2019). *Razvoj pojma o sebi i rodnog identiteta*. Završni rad. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Puli.

Veljača, Jelena (2023) Jesu li ti našminkani rokeri u haljinama uopće Hrvati!?.

<https://www.jutarnji.hr/scena/domace-zvijezde/jesu-li-ti-nasminkani-rokeri-u-haljinama-uopce-hrvati-15335613> JV1 (Pristupljeno: 5. kolovoza 2024.)

Veljača, Jelena (2023) Da, popustila sam i vježbala matematiku sa svojom prvašicom. Jesam li pogriješila?.

<https://www.jutarnji.hr/life/zivotne-price/da-popustila-sam-i-vjezbala-matematiku-sa-svojom-prvasicom-jesam-li-pogrijesila-15331236> JV2 (Pristupljeno: 5. kolovoza 2024.)

Veljača, Jelena (2023) Vaš 'hod za život' s čuđenjem sam gledala sa svog balkona, poslije joge koju smatrate đavoljim plesom.

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/vas-hod-za-zivot-s-cudenjem-sam-gledala-sa-svog-balkona-poslije-joge-koju-smatrate-davoljim-plesom-15337769> JV3 (Pristupljeno: 5. kolovoza 2024.)

Veljača, Jelena (2023) Ovo je legitimna rečenica kod frajera. Ali mi žene? Mi ne smijemo o tome...

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ovo-je-legitimna-recnica-kod-frajera-ali-mi-zene-mi-ne-smijemo-o-tome-15314752> JV4 (Pristupljeno: 5. kolovoza 2024.)

Veljača, Jelena (2023) I ja sam nekako preživjela užas orgijanja tabloidnih medija...

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/jelena-veljaca-i-ja-sam-nekako-prezivjela-uzas-orgijanja-tabloidnih-medija-15340368> JV5 (Pristupljeno: 5. kolovoza 2024.)

Voxfeminae.net (2024) 5 hrvatskih vještica: Gdje su danas i čime se bave? 2011-2024.

<https://voxfeminae.net/vijesti/5-hrvatskih-vjestica-gdje-su-danas-i-cime-se-bave/>

(Pristupljeno: 8. kolovoza 2024.)

Žagmešter, Ana (2023) *Jezik suvremene hrvatske nogometne kolumne*. Diplomski rad Zagreb: Filozofski fakultet.

SAŽETAK

Ovaj rad istražuje diskurs rodni uloga kod hrvatskih kolumnistica, analizom tekstova Jelene Veljače, Vedrane Rudan, Jelene Lovrić i Slavenke Drakulić. Rad se temelji na deskriptivnoj analizi 20 kolumni objavljenih između 2014. i 2024. godine, s ciljem razumijevanja predstavljanja i interpretiranja rodni uloga iz perspektive utjecajni kolumnistica na medijskoj sceni. Okvir za analizu je postavljen definiranjem temeljni pojmovi: roda, rodni uloga, diskursa, kolumne i jezika, uz feminističku kritiku jezika. Mediji su detektirani kao ključni posrednici u oblikovanju rodni normi, dok je jezik identificiran alatom koji zajedno s medijima ima odlučujuću ulogu u oblikovanju i reprodukciji rodni uloga. Kolumnistice rabe različite stilove pišući obilježenim jezikom, uključujući vulgarizme i biblizme te figure riječi (metafora, eufemizam, epitet), konstrukcije (retoričko pitanje, inverzija) i misli (hiperbola, gradacija, oksimoron, ironija). Analiza pokazuje kritiziranje tradicionalni rodni uloga kroz ukazivanje na društvene nejednakosti i promociju rodne ravnopravnosti. Kritika dominantni patrijarhalni struktura je očita slijedom deset tematski obrazaca poput: roditeljstva, obitelji, abortusa, Crkve, politike, medija, obrazovanja i nasilja.

KLJUČNE RIJEČI: diskurs, rodne uloge, kolumna, stilske figure, hrvatske kolumnistice

SUMMARY

This paper explores the discourse on gender roles among Croatian female columnists through an analysis of texts by Jelena Veljača, Vedrana Rudan, Jelena Lovrić and Slavenka Drakulić. The research is based on a descriptive analysis of 20 columns published between 2014. and 2024., with the aim of understanding how gender roles are represented and interpreted from the perspective of influential female columnists in the media scene. The analytical framework is established by defining key concepts such as gender, gender roles, discourse, column, and language, accompanied by a feminist critique of language. The media are identified as key mediators in shaping gender norms, while language is recognized as a tool which, together with the media, plays a decisive role in shaping and reproducing gender roles. The columnists employ various styles, utilizing distinctive linguistic features that include vulgarisms and biblical references, as well as figures of speech (metaphor, euphemism, epithet), constructions (rhetorical questions, inversion), and figures of thought (hyperbole, gradation, oxymoron, irony). The analysis reveals a critique of traditional gender roles by highlighting social inequalities and promoting gender equality. Criticism of dominant patriarchal structures is evident through ten thematic patterns, such as parenting, family, abortion, the Church, politics, media, education and violence.

KEY WORDS: discourse, gender roles, column, stylistic figures, Croatian female columnists